

Analýza krizové komunikace vybrané mimořádné události – povodeň v MCHZ, a. s. v Ostravě (červenec 1997)

Petr Dušek, DiS.

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta logistiky a krizového řízení

Ústav krizového řízení

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petr DUŠEK, DiS.**

Osobní číslo: **L11432**

Studijní program: **B3909 Procesní inženýrství**

Studijní obor: **Ovládání rizik**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Analýza krizové komunikace vybrané mimořádné události – Povodeň v Moravských chemických závodech v Ostravě (červenec 1997)**

Zásady pro vypracování:

1. Zpracujte na základě studia dostupných informačních zdrojů teoretická východiska týkající se komunikace v krizových situacích
2. Analyzujte krizovou komunikaci vybrané mimořádné události
3. Navrhněte doporučení ke zlepšení krizové komunikace aplikovatelná v praxi

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

[1]EVANGELI, Jaroslava Ester. Krizová komunikace - efektivní zvládnání krizových a zátěžových situací, KEY PUBLISHING 2013, ISBN: 978-80-7418-175-7

[2]VYMĚTAL, Štěpán. Krizová komunikace a komunikace rizika, GRADA 2009, ISBN: 978-80-247-2510-9

[3]ANTUŠÁK, Emil. KOPECKÝ, Zdeněk. Krizový management: krizová komunikace, Oeconomica 2005, ISBN: 80-245-0945-8

Další odborná literatura dle doporučení vedoucího bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Marek Tomašík, Ph.D.

Ústav krizového řízení

Datum zadání bakalářské práce:

21. února 2014

Termín odevzdání bakalářské práce:

9. května 2014

V Jiherském Hradišti dne 21. února 2014

Prof. PhDr. Ivo Bartoček, CSc.
děkan

doc. PhDr. Ferdinand Mazal, CSc.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen v archivu Fakulty logistiky a krizového řízení Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčním účelům), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na bakalářské práci pracoval/a samostatně a použitou literaturu jsem citoval/a. V případě publikace výsledků budu uveden/a jako spoluautor/ka
- že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Uherském Hradišti dne 9. 5. 2014

.....
podpis studenta/ky

ABSTRAKT

Bakalářská práce s názvem Analýza krizové komunikace vybrané mimořádné události – Povodeň v Moravských chemických závodech, a. s. v Ostravě (červenec 1997) se zabývá teorií a praxí krizové komunikace při velmi závažné mimořádné události. Mým cílem je zpracovat teoretická východiska z oblasti krizové komunikace, provést analýzu krizové komunikace vybrané mimořádné události a porovnat teoretická východiska a aspekty konkrétní krizové komunikace vybrané mimořádné události. Na základě zmíněné analýzy a porovnání východisek a aspektů, je nedílnou součástí praktické části návrh doporučení vyplývajících z výše uvedeného.

Klíčová slova:

krizová komunikace, mimořádná událost, informační zabezpečení, povodňové orgány, prevence před povodněmi, povodňová ochrana, krizové řízení, řízení rizika, ochrana obyvatelstva, mapování rizik.

ABSTRACT

This thesis entitled „Analysis of crisis communication of selected extraordinary event - Flood in Moravské chemické závody, a. s. in Ostrava (July 1997)“ deals with the theory and practice of crisis communication at a very serious extraordinary event. My goal is to process the theoretical solution possibilities of crisis communication, to analyze the crisis communication of selected event and compare the theoretical solution possibilities and aspects for the specific crisis communication of selected event. Based on the aforementioned analysis and comparison of aspects and solution possibilities, the draft of recommendations arising from mentioned above is the integral part to the practical section.

Keywords:

Crisis communication, Extraordinary event, Information security, Flood authorities, Flood prevention, Flood protection, Crisis management, Risk management, Protection of the population, Risk mapping.

Poděkování

Rád bych poděkoval mému vedoucímu bakalářské práce panu Mgr. Marku Tomašítkovi, Ph.D. za jeho podporu a konzultaci při zpracovávání bakalářské práce. Zároveň bych chtěl poděkovat personalistce BorsodChem MCHZ, s.r.o. paní Alexandře Pánkové za sdělení užitečných fakt z historie společnosti a za poskytnutí vybraných vnitrofiremních dokumentů. Moje veliké poděkování patří v neposlední řadě samozřejmě mojí partnerce Pavlíně a malému synovi Honzíkovi, kteří mi vytvářeli v rámci možností potřebné domácí zázemí a vhodné klima pro moje studium. Rád bych poděkoval také mým rodičům, kteří mě ve studiu taktéž podporovali a zvláště ještě tatínkovi, který mi, jakožto celoživotní zaměstnanec BorsodChem MCHZ, s.r.o., předal řadu informací spojených s vybranou mimořádnou událostí, kterou na vlastní kůži prožil.

Motto:

Lid obecný se téhle náhle povodně nenadál. Málokdo na ni pomyslí, tím méně, aby byl sobě něco odstranil nebo vynesl, jakožto letošního roku, v kterémž se zprávy v novinách nebo od počestných lidí vypravovaly, že množství sněhu napadlo - přece žádný ve velkou povodeň nedůvěřoval. Proto je záslužno, aby Čech svou vlast a její příběhy minulé dokonale znal a do budoucnosti bedlivě nahlídal, moudře a opatrně si počínal, aby to, co si za léta dlouhodobá klopotně vydobyl, nestrádal a uložil, suchou hubou náhle o to nepřišel, jako se to již tolikrát stalo.

Václav Krolmus k povodním z let 1784 a 1845

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ZPRACOVÁNÍ TEORETICKÝCH VÝCHODISEK Z OBLASTI KRIZOVÉ KOMUNIKACE	11
1.1 LEGISLATIVNÍ RÁMEC KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ.....	11
1.1.1 Základní předpisy krizového řízení.....	11
1.2 SYSTÉM KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ	12
1.2.1 Orgány krizového řízení v Moravskoslezském kraji	12
1.2.2 Bezpečnostní rady	13
1.2.3 Krizové štáby	13
1.3 ORGANIZACE KRIZOVÉHO ŘÍZENÍ V KRAJI	13
1.4 MAPOVÁNÍ RIZIK.....	16
1.4.1 Mapování rizik území ORP Ostrava	16
1.4.2 Nebezpečí na území Ostravy z hlediska úniku nebezpečné látky.....	17
1.5 OCHRANA OBYVATELSTVA	18
1.5.1 Koncepce ochrany obyvatelstva.....	18
1.5.2 Legislativní rámec ochrany obyvatelstva.....	20
2 TEORETICKÉ MODEL Y KRIZOVÉ KOMUNIKACE	23
2.1 TEORIE VNÍMÁNÍ RIZIKA	23
2.2 TEORIE NEGATIVNÍ DOMINANCE.....	25
2.3 TEORIE MENTÁLNÍHO OHLUŠENÍ.....	25
2.4 TEORIE OVLIVNĚNÍ DŮVĚRY	27
2.5 TEORIE SOCIÁLNÍ AMPLIFIKACE RIZIKA	30
2.6 INTERAKTIVNÍ MODEL KOMUNIKACE RIZIKA	31
3 MULTIDIMENZIONÁLNÍ POJETÍ RIZIKA	32
3.1 RIZIKO JAKO MULTIMEDIÁLNÍ POJEM	32
3.2 ASPEKTY VNÍMÁNÍ RIZIKA.....	33
3.3 ASPEKTY POSTOJE K RIZIKU	35
3.4 ASPEKTY KOMUNIKACE RIZIKA	36
3.5 ASPEKTY ŘÍZENÍ RIZIKA	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 OBECNĚ O POVODNÍCH NA ÚZEMÍ SEVERNÍ MORAVY A SLEZSKA V ROCE 1997	39
4.1 CHARAKTERISTICKÉ VLASTNOSTI POVODÍ ODRY	39
4.2 HLAVNÍ RYSY PROTIPOVODŇOVÉ OCHRANY V POVODÍ ODRY	40
5 DŮVODY A ANALÝZA PŘÍČIN VZNIKU POVODNÍ	41

5.1	HISTORIE JAKO ČASTÝ SYMBOL DŮVODU POVODNÍ	41
5.2	ROLE STÁTU PŘI POVODŇOVÉ OCHRANĚ	41
5.3	ODPOVĚDNOST OD ÚROVNĚ STÁTU AŽ PO OBČANA JEDNOTLIVCE	41
5.4	VODA JAKO ZÁSADNÍ ČINITEL DĚJŮ V PŘÍRODNÍM PROSTŘEDÍ	42
5.5	HLAVNÍ TYPY POVODNÍ VYSKYTUJÍCÍCH SE NA ÚZEMÍ ČR	42
5.6	ZÁSADNÍ DŮVODY POVODNÍ NA MORAVĚ V ČERVENCI 1997.....	43
6	PSYCHOSOCIÁLNÍ A MAJETKOVÁ POMOC JAKO SOUČÁST KRIZOVÉ KOMUNIKACE	46
7	PREVENCE PŘED POVODŇEMI A POVODŇOVÁ OCHRANA	48
7.1	ÚPRAVA ODTOKOVÝCH POMĚRŮ - OPATŘENÍ V CELÉ PLOŠE ÚZEMÍ	48
7.2	ÚPRAVA ODTOKOVÝCH POMĚRŮ - TECHNICKÁ PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ NA VĚTŠÍCH VODNÍCH TOCÍCH A V ZÁTOPOVÝCH ÚZEMÍCH.....	48
8	ANALÝZA KRIZOVÉ KOMUNIKACE	50
8.1	INFORMAČNÍ ZABEZPEČENÍ	50
8.2	FUNKCE SYSTÉMU ŘÍZENÍ	50
8.3	ČINNOST A KOMUNIKACE POVODŇOVÝCH ORGÁNŮ PŘI POVODNÍCH NA SEVERNÍ MORAVĚ A SLEZSKU V ROCE 1997	51
8.4	ČINNOST A KOMUNIKACE HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU PŘI POVODNÍ ZASAŽENÝCH MORAVSKÝCH CHEMICKÝCH ZÁVODŮ V ROCE 1997	53
9	POVODŇOVÝ PLÁN MCHZ, A. S. JAKO JEDEN Z VÝSLEDKŮ POVODNÍ A NÁSTROJŮ KRIZOVÉ KOMUNIKACE	54
9.1	ÚVODNÍ USTANOVENÍ.....	54
9.2	DEFINICE POUŽITÝCH POJMŮ A VYSVĚTLENÍ ZKRATEK.....	55
9.3	SOUVISEJÍCÍ ZÁKONNÉ PŘEDPISY A INTERNÍ DOKUMENTY	56
9.4	PŘÍČINY OHROŽENÍ POVODŇOVÝMI STAVY A STUPNĚ POVODŇOVÉ AKTIVITY	56
9.5	SMĚRODATNÉ LIMITY PRO VYHLAŠOVÁNÍ STUPŇŮ POVODŇOVÉ AKTIVITY.....	58
9.6	ORGANIZAČNÍ ZAJIŠTĚNÍ OCHRANY PŘED POVODŇEMI.....	59
9.7	KONTROLNÍ OPATŘENÍ	66
9.8	GRAFICKÁ ČÁST A POVODŇOVÉ KOMISE.....	66
10	POROVNÁNÍ TEORETICKÝCH VÝCHODISEK A ASPEKTŮ KONKRÉTNÍ KRIZOVÉ KOMUNIKACE	69
10.1	LEGISLATIVNÍ PŘEDPISY A JEJICH PLNĚNÍ PŘI MU	69
10.2	HODNOCENÍ A POROVNÁVÁNÍ ASPEKTŮ TEORIE A REALITY NĚKTERÝMI ZE ZAMĚSTNANCŮ SPOLEČNOSTI MCHZ.....	69
10.3	DÍLČÍ SHRNUTÍ KAPITOLY	70
11	NÁVRH VYPLÝVAJÍCÍCH DOPORUČENÍ APLIKOVATELNÝCH V PRAXI	71
	ZÁVĚR	73
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	74
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	76
	SEZNAM OBRÁZKŮ	77
	SEZNAM TABULEK.....	78
	SEZNAM PŘÍLOH.....	79

ÚVOD

Povodně na území Severní Moravy a Slezska z roku 1997 patří k největší živelní katastrofě na území České republiky v období 20. století. Proto jsem si tuto mimořádnou událost vybral, abych na ní a jejím konkrétním dopadu v rámci vodou zaplaveného výrobního areálu Moravských chemických závodů realizoval analýzu krizové komunikace a demonstroval tak (ne)připravenost tehdejší společnosti nejen po stránce krizové komunikace, ale také po stránce legislativní, po stránce zabezpečení toků řek, ochrany majetku a zabezpečení pomoci při likvidaci následků této katastrofy.

Nedílnou součástí této práce je návrh dílčího řešení při nastavování krizové komunikace pro potenciální budoucí hrozby jakýchkoliv povodní. V roce 1997 nepostihly v rámci ČR povodně pouze výše zmíněnou oblast, proto budu v této práci hovořit nejen o povodí Odry, ale také okrajově o povodí Moravy a Labe.

Předkládaná práce se snaží nezabývat se pouze samotnou krizovou komunikací, ale všemi aspekty, které s ní neodlučitelně souvisí. Pozorný čtenář se tak má šanci dozvědět zajímavá specifika mimořádné události, a to jak v úzkém zaměření na danou událost, tak i v širším kontextu. Zároveň je možné načerpat fakta ze samotných příčin události ještě před jejím průběhem, z probíhajících akcí během ní a také z mnohdy odstrašujících následků.

Východiskem pro zpracování práce je možnost porovnat zdánlivou existenci krizových plánů obsahujících důležité body pro efektivní krizovou komunikaci (před mimořádnou událostí) s reálným průběhem mimořádné události a kvalitou předpovědi rizika, vyhodnocení některých nastalých dílčích projevů události, krizové komunikace a v neposlední řadě také s kvalitou následných opatření a prací.

Cílem bakalářské práce je objektivní analýza krizové komunikace při povodni na území Severní Moravy a Slezska z roku 1997, konkrétně při „velké vodě“ která zasáhla výrobní areál vysoce nebezpečně vnímaných Moravských chemických závodů. Společně s tímto je třeba provést analýzu všech souvisejících faktorů, které ovlivnily krizovou komunikaci v období před, při a samozřejmě také po této události.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZPRACOVÁNÍ TEORETICKÝCH VÝCHODISEK Z OBLASTI KRIZOVÉ KOMUNIKACE

Kapitola popisuje legislativní rámec, systém, organizaci, mapování rizik a další důležité aspekty krizového řízení a krizové komunikace.

1.1 Legislativní rámec krizového řízení

Stěžejní informace k působnosti a pravomoci státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků a práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na krizové situace a při jejich řešení (vyjma zajišťování obrany ČR), poskytuje zákonodárství ke krizovým opatřením (krizová legislativa). Je úzce spojena s legislativou o integrovaném záchranném systému. Ta se týká zejména přípravy na mimořádné události, záchranných a likvidačních prací a ochrany obyvatelstva před a po dobu vyhlášení krizových stavů. Je uváděna v podobě zákonů, nařízení vlády a vyhlášek ministerstev. [16]

1.1.1 Základní předpisy krizového řízení

- **Ústavní zákon č. 110/1998 Sb.**, o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Charakterizuje a definuje účast státu při zajišťování bezpečnosti republiky, seznamuje s vyhlášením nouzového stavu, stavu ohrožení státu, a okrajově i válečného stavu, stručně informuje o bezpečnostní radě státu. [16]

- **Zákon č. 239/2000 Sb.**, o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Charakterizuje a definuje integrovaný záchranný systém, mimořádné události, záchranné a likvidační práce, ochranu obyvatelstva, zařízení, civilní ochrany, věcnou a osobní pomoc, specifikuje použití a složky systému, postavení a úkoly ústředních a územních orgánů, organizaci záchranných a likvidačních prací v místě zásahu, práva a povinnosti právnických, podnikajících fyzických osob a fyzických osob při mimořádných událostech, výjimky, sankce, náhrady, finanční zabezpečení a ostatní kategorie integrovaného záchranného systému. [16]

- **Zákon č. 240/2000 Sb.**, o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Popisuje základní pojmy krizových opatření, definuje jako krizový stav nebezpečí, vyjmenovává orgány krizového řízení jednotlivých stupňů, z hlediska pravomocí orgánů krizového řízení popisuje povinnosti a práva za krizových stavů, dále práva a povinnosti právnických a fyzických osob, sankce při nesplnění povinností, řízení k náhradám výdajů, škod ad. [16]

Zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Charakterizuje vymezení základních pojmů k hospodářským opatřením pro krizové stavy, působnost orgánů v systému těchto opatření, popisuje tento systém v rovině nouzového hospodářství a hospodářské mobilizace, zmiňuje možnosti regulačních opatření, úkoly kontroly, sankce aj. [16]

1.2 Systém krizového řízení

Krizovým řízením rozumíme souhrn řídicích činností orgánů krizového řízení zabývajících se analýzou a vyhodnocením bezpečnostních rizik a plánováním, organizováním, realizací a kontrolou činností prováděných v souvislosti s přípravou na krizové situace a jejich řešení nebo ochranou kritické infrastruktury. Krizovou situací je mimořádná událost podle zákona o integrovaném záchranném systému, narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu (dále jen krizový stav). [16]

1.2.1 Orgány krizového řízení v Moravskoslezském kraji

A. Orgány kraje a další orgány s působností na území kraje:

- Hejtman Moravskoslezského kraje,
- Krajský úřad Moravskoslezského kraje,
- Hasičský záchranný sbor Moravskoslezského kraje,
- Policie České republiky - Krajské ředitelství Policie MSK.

B. Orgány obcí s rozšířenou působností:

- Obecní úřady obcí s rozšířenou působností (22 obcí s rozšířenou působností v Moravskoslezském kraji),

- Starostové obcí s rozšířenou působností.

C. Orgány obcí:

- obecní úřady (300 obcí Moravskoslezského kraje),
- Starostové obcí,
- Úřady městských obvodů statutárního města Ostravy a jejich starostové (23 městských obvodů). [16]

1.2.2 Bezpečnostní rady

A. Bezpečnostní rada kraje

B. Bezpečnostní rada obce s rozšířenou působností

Bezpečnostní rady popisujeme jako poradní orgány pro přípravu na krizové situace. Členy bezpečnostních rad jmenují jejich předsedové. Předsedou bezpečnostní rady kraje je hejtman. Předsedou bezpečnostní rady obce s rozšířenou působností je starosta příslušné obce. [16]

1.2.3 Krizové štáby

A. Krizový štáb kraje

B. Krizový štáb obce s rozšířenou působností

Krizové štáby jsou svolávány operativně, zejména k projednání zásadních záležitostí týkajících se řešení krizové situace a přijetí krizových opatření. Obsah činnosti bezpečnostní rady a krizového štábu kraje a obce s rozšířenou působností a jejich složení stanoví nařízení vlády č. 462/2000 Sb., ve znění nařízení vlády č. 36/2003 Sb. a nařízení vlády č. 431/2010 Sb. v §§ 6 až 14. [16]

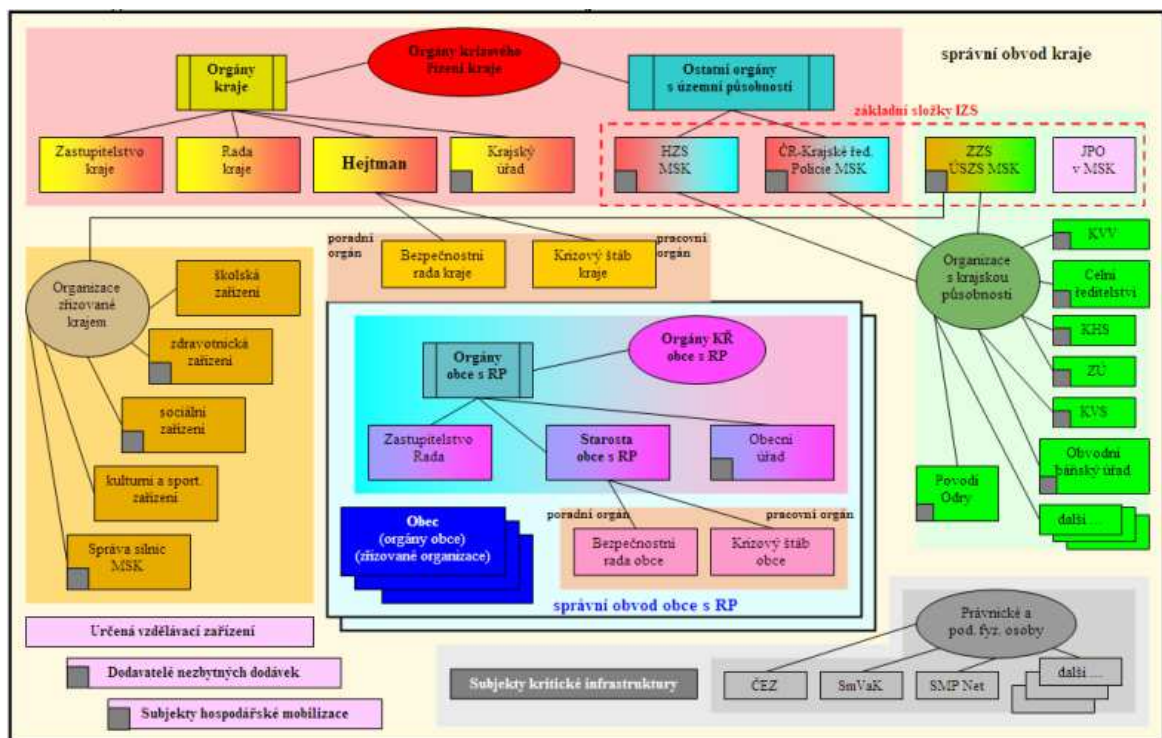
1.3 Organizace krizového řízení v kraji

Krizové řízení je uváděn ve smyslu krizového zákona jako souhrn řídicích činností věcně příslušných orgánů zaměřených na analýzu a vyhodnocení bezpečnostních rizik, plánování, organizování, realizaci a kontrolu činností prováděných v souvislosti s řešením krizové situace. Rozhodující pro krizové řízení v kraji jsou orgány krizového řízení kraje. Působí v koexistenci s krizovými orgány obcí s rozšířenou působností. Na orgány kraje a na orgány obcí s rozšířenou působností se váží další organizační celky. Spolu s nimi jsou krizo-

vým řízením dotčeny jiné významné subjekty. Vzájemná koexistence subjektů představuje členitou, dosud málo analyzovanou skladbu. Může být proto podnětné, přiblížit krizové řízení v kraji z hlediska jeho struktury. [16]

Nařízení vlády č. 462/2000 Sb., ve znění nařízení vlády č. 36/2003 Sb. a nařízení vlády č. 431/2010 Sb., uvádí v ustanovení § 15, o náležitostech krizového plánu, dokument jeho základní části - charakteristiku organizace krizového řízení [čl. 2 písm. a)]. Charakteristikou organizace krizového řízení je soubor znaků, které mají na funkci organizace krizového řízení podstatný vliv. [16]

Podstatou organizace krizového řízení je struktura řídicích orgánů, účelově uzpůsobena, umožňující za krizových situací pružnou vykonatelnost rozhodnutí a jejich dovedení do praxe. Nedostatečné povědomí o její podobě je jednoznačně k neprospěchu věci. Tento příspěvek přichází s modelovým vyjádřením struktury organizace krizového řízení na příkladu Moravskoslezského kraje (MSK). Systém krizového řízení v kraji včetně věcně příslušných orgánů a organizací pro činnosti související s krizovou připraveností a s řešením krizové situace ve správním obvodu kraje vyjadřuje "Schéma organizace krizového řízení v MSK". [16]

Obr. 1. Organizace krizového řízení v MSK. [16]

Toto schéma znázorňuje strukturu a spojitost organizačních celků krizového řízení ve správním obvodu MSK a ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností. V každém organizačním celku krizového řízení je uvedena kmenová příslušnost jednotlivých subjektů k tomuto celku. [16]

Pro krizové řízení v kraji jsou stanovujícími celky "Orgány kraje" a "Orgány krizového řízení kraje" sjednocené v krizovém řízení vedoucí úlohou hejtmána. Podle legislativy se mezi "Orgány krizového řízení kraje" řadí hejtman, HZS kraje a Policie ČR. Hejtman zřizuje bezpečnostní radu kraje jako poradní orgán pro přípravu na krizové situace a krizový štáb kraje jako svůj pracovní orgán k řešení krizových situací. [16]

Subsystémy krizového řízení ve správních obvodech určených obcí patří do systému krizového řízení kraje. V těchto subsystémech jsou určujícími celky "Orgány krizového řízení obce s rozšířenou působností" (legislativně obecní úřad obce s rozšířenou působností a starosta obce s rozšířenou působností). Starosta zřizuje bezpečnostní radu obce s rozšířenou působností jako poradní orgán pro přípravu na krizové situace a krizový štáb obce s rozšířenou působností jako svůj pracovní orgán k řešení krizových situací. [16]

Jako "Organizace zřizované krajem" jsou myšleny nejvýznamnější organizace, u nichž se předpokládá dotčení krizovými situacemi a jejichž zřizovatelem je kraj, a jako "Organizace s krajskou působností" organizace působící v kraji a vykonávající zásadní krizová opatření. HZS MSK, Policie ČR - Krajské ředitelství policie MSK a Územní středisko záchranné služby MSK představují základní složky IZS Moravskoslezského kraje. [16]

Významným prvkem systému krizového řízení v kraji jsou subjekty, které zajišťují základní ekonomické a sociální systémové funkce - tzv. "subjekty kritické infrastruktury". Celek "Právnícké a podnikající fyzické osoby" jsou organizace s celokrajskou působností vázané většinou na kritickou infrastrukturu, které zajišťují plnění opatření, vyplývajících z Krizového plánu MSK. Mezi celky, jejichž některé subjekty přísluší do výše uvedené struktury, patří určená vzdělávací zařízení zajišťující plnění opatření dle vyhlášky MŠMT č. 281/2001 Sb. (péče o děti a mládež za krizových situací). [16]

Pro překonání krizových stavů a jejich následků jsou nezbytnou součástí systému i dodavatelé nezbytných dodávek a subjekty hospodářské mobilizace. Přehled dodavatelů nezbytných dodávek na správním území kraje je součástí Plánu nezbytných dodávek. Dodavatel nezbytné dodávky pro potřeby a na základě požadavku ozbrojených sil a ozbrojených bezpečnostních sborů je tzv. dodavatelem mobilizačních dodávek a může být Správou státních

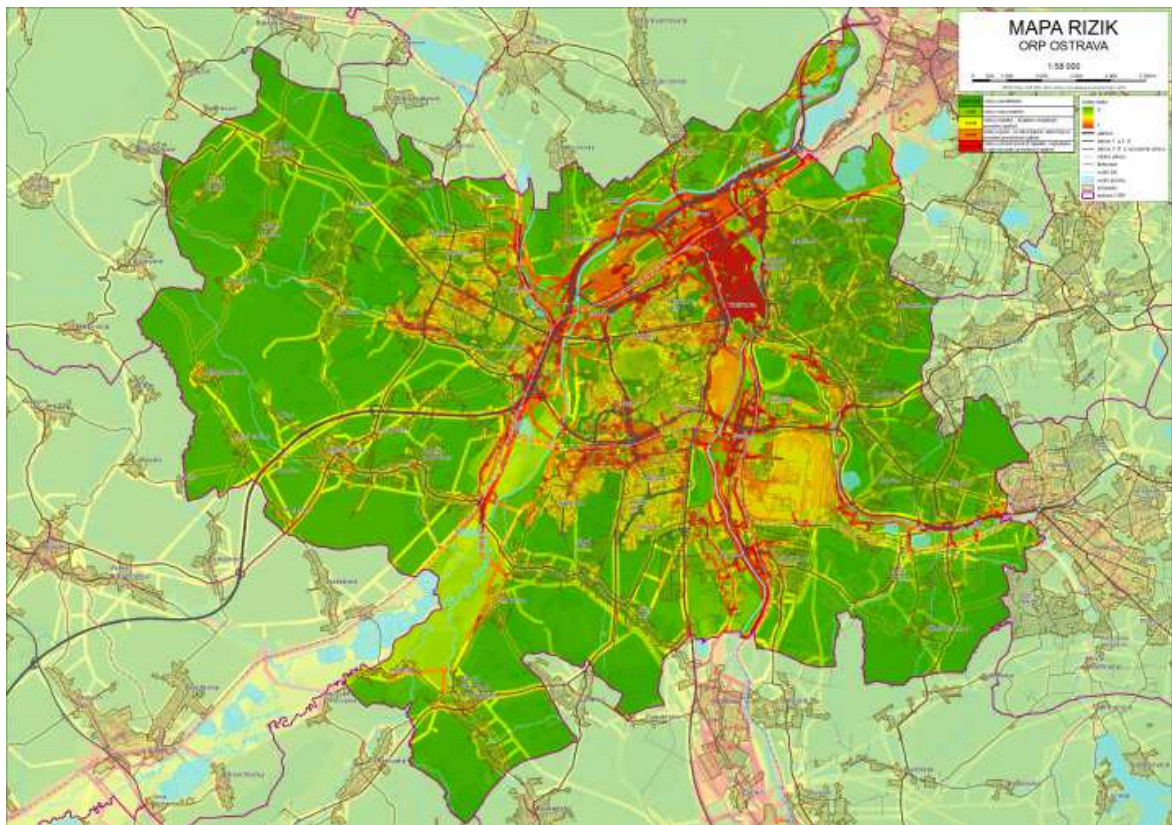
hmotných rezerv jmenován "subjektem hospodářské mobilizace". Toto jmenování zajišťuje subjektu hospodářské mobilizace v systému krizového řízení zvláštní postavení. Dodavatelem nezbytných dodávek je možno rámeček celků a subjektů popisované struktury uzavřít. "Schéma organizace krizového řízení v MSK" je modelovou verzí. Konkretizuje poznání o organizaci krizového řízení v kraji a pro zpracovatele dílčích částí krizového plánu kraje představuje možnost praktického využití. Zpřesněné povědomí o strukturování řídicích činností orgánů a organizací před a v průběhu krizové situace navíc zvyšuje efektivnost krizového řízení. [16]

1.4 Mapování rizik

Mapy rizik určují území s rozdílnou úrovní rizika. Zobrazují interakci projevů různých typů nebezpečí se zranitelností území. Poskytují komplexní informaci o zatížení území riziky, jsou zdrojem analýzy ohrožení objektů, komunikačních tras a přírodních útvarů. Obsah i rozsah zobrazení ovlivňuje dostupnost parametrů vhodných pro grafické zobrazovací metody. [16]

1.4.1 Mapování rizik území ORP Ostrava

Riziko na území správního obvodu ORP Ostrava je vzhledem k počtu a hustotě ohrožujících faktorů a jejich potenciálním dopadům na chráněné zájmy vysoké. Nejvyšší riziko se nachází přímo na katastrálním území Statutárního města Ostrava, konkrétně v městských obvodech Moravská Ostrava a Přívoz, Slezská Ostrava, Poruba, Martinov ad. [16]

Obr. 2. Mapování rizik území ORP Ostrava. [16]

1.4.2 Nebezpečí na území Ostravy z hlediska úniku nebezpečné látky

Jedna z největších koncentrací objektů ohrožujících své okolí nebezpečnou látkou se nachází ve středu severní části území správního obvodu ORP Ostrava. Konkrétně v městském obvodu **Mariánské Hory a Hulváky** se jedná o společnost **BorsodChem MCHZ, s.r.o.** (amoniak – skupina B), jež ohrožuje území již zmíněného městského obvodu Mariánské Hory a Hulváky a dále pak Novou Ves, Třebovice, Hošťálkovice, Lhotku, městský obvod Moravská Ostrava a Přívoz. Dalšími ohrožovateli únikem nebezpečné látky, na území tohoto městského obvodu jsou firmy: DUKOL (metanol – skupina B), EVRAZ VÍTKOVICE STEEL, a.s. (konvertorový plyn), LINDE VÍTKOVICE, a.s. (acetylen – skupina A, oleje – skupina A, aceton - skupina A), OKK Koksovny, a.s. - Koksovna Jan Šverma (koksárenský plyn – skupina B, benzol – skupina B) ohrožujíc katastrální území Mariánské hory a Hulváky a Novou Ves. [16]

1.5 Ochrana obyvatelstva

Kapitola pojednává o koncepci a legislativním rámci ochrany obyvatelstva.

1.5.1 Koncepce ochrany obyvatelstva

V průběhu roku 2007 bylo zpracováno Ministerstvem vnitra generálním ředitelstvím Hasičského záchranného sboru České republiky (dále jen GŘ HZS ČR) ve spolupráci s dotčenými ústředními orgány státní správy vyhodnocení Koncepce 2006/2015 a návrh Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020 (dále jen Koncepce). Celá Koncepce je umístěna na webových stránkách GŘ HZS ČR. Níže jsou uvedena hlavní témata Koncepce, týkající se území Moravskoslezského kraje. [16]

Veřejná správa v kraji bude vytvářet tzv. Bezpečnou společnost, zabezpečující podmínky pro přístup občanů k informacím o rizicích vzniku mimořádných událostí, následcích a přijatých opatřeních k ochraně jejich životů a zdraví, majetku a životního prostředí. Obce za pomoci složek integrovaného záchranného systému (dále jen IZS) musí sehrávat rozhodující roli k informovanosti a přípravě občanů k sebeochraně a vzájemné pomoci. Ke zkvalitnění připravenosti fyzických osob bude vytvořen Program výchovy a vzdělávání obyvatelstva k jeho bezpečnosti a ochraně při mimořádných událostech a krizových situacích. Občané mají právo na pomoc státu, ale mají i povinnosti a spoluodpovědnost za svoji ochranu. Připravenost pracovníků veřejné správy, právnických a fyzických osob včetně školní mládeže bude řešena v souladu s vydanou Koncepcí vzdělávání v oblasti krizového řízení. [16]

Koncepce potvrdila základní organizační a technické opatření ochrany obyvatelstva, v oblastech varování, evakuace, ukrytí, nouzového přežití, ochrany osob před kontaminací, humanitární pomoci, spolupráce s neziskovými organizacemi, monitorování radiační, chemické a biologické situace a informování obyvatelstva. [16]

GŘ HZS ČR bude zajišťovat a provozovat infrastrukturu systému varování a vytvářet podmínky pro jejich postupné nahrazování moderními technologiemi a moderními komunikačními prostředky. K tomu budou stanoveny zásady pro modernizaci a výstavbu systému, přerozdělení odpovědnosti za jednotlivé části tohoto systému, zvláště za infrastrukturu a za koncové prvky varování, včetně finančního podílu. [16]

Obec bude zajišťovat a provozovat na vlastní náklady koncové prvky varování, které zabezpečí i předání varovného signálu a tísňové informace obyvatelstvu. Právnické osoby

a podnikající fyzické osoby provozující zařízení zařazené do skupiny B budou zajišťovat technické prostředky pro varování v zónách havarijního plánování. Vlastníci vodních děl I., II. a III. kategorie zajišťují technické prostředky pro varování na území ohroženém zvláštními povodněmi. Právnícké osoby provozující objekty a zařízení, ve kterých dochází ke shromažďování velkého počtu osob, budou na své náklady zajišťovat informační systémy, které lze připojit na infrastrukturu systému varování. [16]

Při přípravě evakuačních opatření koncepce reaguje na změněné podmínky s převládající samovolnou evakuací. Nadále bude připravována a zajišťována přednostní evakuace pro vybrané skupiny obyvatelstva do předem určených objektů. Při evakuaci občanů ČR ze zahraničí se předpokládá organizovaná evakuace s předpokladem spolupráce na mezinárodní úrovni. [16]

K ukrytí při mimořádných událostech s rizikem kontaminace nebezpečnými látkami a účinky pronikavé radiace je občanům doporučováno využívat přirozené ochranné vlastnosti staveb s doporučením úprav zamezujících jejich proniknutí. [16]

Orgány obcí budou dále sehrávat rozhodující úlohu při organizování ukrytí obyvatelstva a budou tedy již v období mimo krizové stavy, ve spolupráci s Hasičským záchranným sborem (dále jen HZS) krajů, provádět vytipování objektů a prostorů vhodných pro improvizované ukrytí. Při nárůstu válečného konfliktu by k ukrytí byly využity funkční stále tlakově odolné úkryty i vyřazené stále tlakově odolné úkryty nevhodné pro obnovení provozních režimů a další prostory vytipované pro úpravu k improvizovanému ukrytí. [16]

K zabezpečení nouzového přežití obyvatelstva, zejména evakuovaných osob, budou využívána především stacionární zařízení umožňující nouzové ubytování a stravování. Pro řešení úkolů nouzového přežití v terénu je možno využít podle potřeby Mobilní kontejnerové soupravy jednotlivých HZS krajů. V působnosti Ministerstva obrany jsou připraveny materiální základny humanitární pomoci pro 2 250 osob a u HZS ČR pro 750 osob. [16]

K ochraně osob před radioaktivní kontaminací a účinky nebezpečných chemických látek je občanům doporučováno k ochraně dýchacích cest, očí a povrchu těla používat prostředky improvizované ochrany. Bude pokračováno v nákupu nových prostředků pro dekontaminaci osob a techniky, vytvořeny podmínky pro zřizování víceúčelových zařízení za účelem dekontaminace, vypracovány zásady a postupy při dekontaminaci většího počtu osob a doplněny moderní mobilní prostředky pro zabezpečení tohoto úkolu. [16]

Koncepce předpokládá také poskytování humanitární pomoci do zahraničí, která bude realizována ve spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí, Správou státních hmotných rezerv, případně nevládními humanitárními organizacemi a to formou materiální a finanční pomoci, vysíláním záchranných týmů nebo specialistů. Spolupráce s neziskovými organizacemi bude zaměřena na přípravu k poskytování následné pomoci postiženému obyvatelstvu a pomoci občanům ČR a EU v zahraničí. Pro některé speciální a odborné činnosti budou zpracovány registry odborníků, kteří budou využiti při řešení následků mimořádných událostí a krizových situací. Dále budou vytvářeny podmínky pro realizaci psychosociální a náboženské pomoci postiženému obyvatelstvu. [16]

Informování obyvatelstva bude organizováno s cílem zvýšení připravenosti obyvatelstva všech věkových skupin pro obranu, ochranu a zvládnání krizových situací. Základním prvkem systému ochrany obyvatelstva musí být informovaný a sebevzdělaný občan, který bude umět reagovat na přijímaná opatření, chránit sebe a poskytovat pomoc ostatním osobám. [16]

Ve veřejnoprávních médiích je nutné vytvořit větší časový prostor k informování obyvatelstva o hrozících nebo vzniklých mimořádných událostech, jeho chování při jejich zvládnutí ale i preventivnímu výchovnému působení. [16]

1.5.2 Legislativní rámec ochrany obyvatelstva

Základní informace pro přípravu na mimořádné události, při záchranných a likvidačních pracích a ochraně obyvatelstva před a po vyhlášení krizových stavů. Vymezuje integrovaný záchranný systém jeho působnost, dále pravomoc státních orgánů a působnost orgánů územních samosprávných celků včetně povinností právnických osob při přípravě na vznik mimořádných událostí. Má podobu zákonů, nařízení vlády a vyhlášek ministerstev. [16]

Základními předpisy jsou:

A. Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů

- Definuje účast státu při zajišťování bezpečnosti republiky, seznamuje s vyhlášením nouzového stavu, stavu ohrožení státu, a okrajově i válečného stavu, stručně informuje o bezpečnostní radě státu

B. Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

- Vymezuje integrovaný záchranný systém (dále jen „IZS“), stanoví složky IZS a jejich působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávních celků, práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na mimořádné události a při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu (dále jen „krizové stavy“). Definiuje pojem ochrana obyvatelstva jako plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku.

C. Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů

- Uvádí základní pojmy krizových opatření, definuje jako krizový stav nebezpečí, vyjmenovává orgány krizového řízení jednotlivých stupňů, z hlediska pravomocí orgánů krizového řízení popisuje povinnosti a práva za krizových stavů, dále práva a povinnosti právnických a fyzických osob, sankce při nesplnění povinností, řízení k náhradám výdajů, škod atd.

D. Vyhláška č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva

- Upravuje postup při zřizování zařízení civilní ochrany a při odborné přípravě jejich personálu, dále stanovuje způsoby informování právnických a fyzických osob o charakteru možného ohrožení, připravovaných opatřeních a technických, provozní a organizační zabezpečení jednotného systému varování, včetně poskytování tísňových informací.
- Konkretizuje plnění dalších úkolů civilní ochrany, zejména pak evakuaci, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku. Konkretizuje uplatňování požadavků z hlediska ochrany obyvatelstva v územním plánování, v územním a stavebním řízení.

E. Vyhláška č. 247/2001 Sb., o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany

- Stanovuje mimo jiné i zásady činnosti jednotek požární ochrany a rozsah úkolů na úseku CO a ochrany obyvatel.

F. Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020 sválená usnesením vlády č. 165 ze dne 25. 2. 2008

- Vymezuje úkoly veřejné správy, podnikové sféry a občanů včetně zabezpečení jejich připravenosti. Upřesňuje další rozvoj základních organizačních a technických opatření ochrany obyvatelstva a jejich plánování pro mimořádné události, nevojenské a vojenské krizové situace. Pozornost je zaměřena na připravenost sil a prostředků jak za mírového tak i za válečného stavu včetně materiálního a finančního zabezpečení. [16]

2 TEORETICKÉ MODELY KRIZOVÉ KOMUNIKACE

Na základě prostudování řady odborných titulů ke krizové komunikaci můžu konstatovat, že téma krizové komunikace se v posledních 20-30 letech intenzivně rozvíjí. Např. Covello a kol. (2001) uvedli, že krizová komunikace je založena na čtyřech základních teoretických modelech, které se týkají zpracování informací o riziku, formování percepce rizika a procesu krizového rozhodování. Můžu tedy říci, že se jedná o model vnímání rizika, model mentálního ohlušení, model negativní dominance a model ovlivnění důvěry. [10]

SOUVISLOSTI MEZI KRIZOVÝM ŘÍZENÍM A SOCIÁLNĚ-PSYCHOLOGICKÝM VÝZKUMEM RIZIKA	
Oblast krizového řízení/analýzy rizik	Oblast výzkumu
Identifikace rizika	Vnímání rizika
	Odhadování rizika
Odhad rizika	Přijatelnost a akceptace rizika
	Postoje k riziku
Hodnocení rizika	Informování a vzdělávání
	Komunikace rizika
Nakládání s rizikem	

Obr. 3. Souvislosti mezi krizovým řízením a sociálně psychologickým výzkumem rizika, B. Rohrmann, 2008. (upravil: Š. Vymětal) [10]

2.1 Teorie vnímání rizika

Tato teorie („risk perception theory“) uvádí, že vnímání rizika ovlivňuje řada faktorů. Do této doby bylo identifikováno minimálně následujících 15 faktorů, které mají přímý vztah ke krizové komunikaci:

- dobrovolnost,
- ovladatelnost,
- známost,

- spravedlnost v distribuci,
- zisky,
- pochopení,
- nejistota,
- hrůza,
- důvěra v instituce,
- reversibilita následků,
- osobní ohrožení,
- etická a morální povaha,
- přírodní nebo lidský původ,
- identita obětí,
- katastrofický potenciál. [10]

Tyto faktory mají zřetelný dopad na ovlivnění úrovně zájmu, obav, zloby, úzkosti, strachu, nenávisti a znepokojení, a mohou významně ovlivnit postoje a chování. Často se v literatuře hovoří o uvedených charakteristikách jako o **faktorech znepokojení** („outrage factors“). Vnímání rizika závisí na kombinaci úrovně nebezpečí (pravděpodobnosti úmrtí, zranění, ztráty) a úrovně znepokojení. Jestliže faktory znepokojení zároveň obsahují **morální a emoční podtext**, stimulují jedince k emočnímu reagování, které může postupně významně ovlivnit úroveň vnímání rizika. Z výzkumů vnímání rizika plynou doporučení pro činnost v oblasti krizové komunikace. [10]

Stupně krizové komunikace, které vycházejí z tohoto modelu, jsou následující:

- A.** Bezpodmínečně je třeba začít se **sběrem a hodnocením empirických informací** z průzkumů, focus groups nebo z rozhovorů s cílovou skupinou, které se týkají názorů na každý z faktorů vnímání rizika (zejména na důvěru, výhody, kontrolu, férovost a hrůzu).
- B.** V identifikovatelných oblastech je nutné s **cílovou skupinou udržovat stálou interakci a výměnu informací**.

C. Rovněž je nutné **organizovat efektivní strategie krizové komunikace**, opřené o sdílené pochopení cílových (zasažených) skupin, a to s ohledem na jejich vnímání a očekávanou úroveň zájmu, obav, strachu, nepřátelství, stresu a znepokojení. [10]

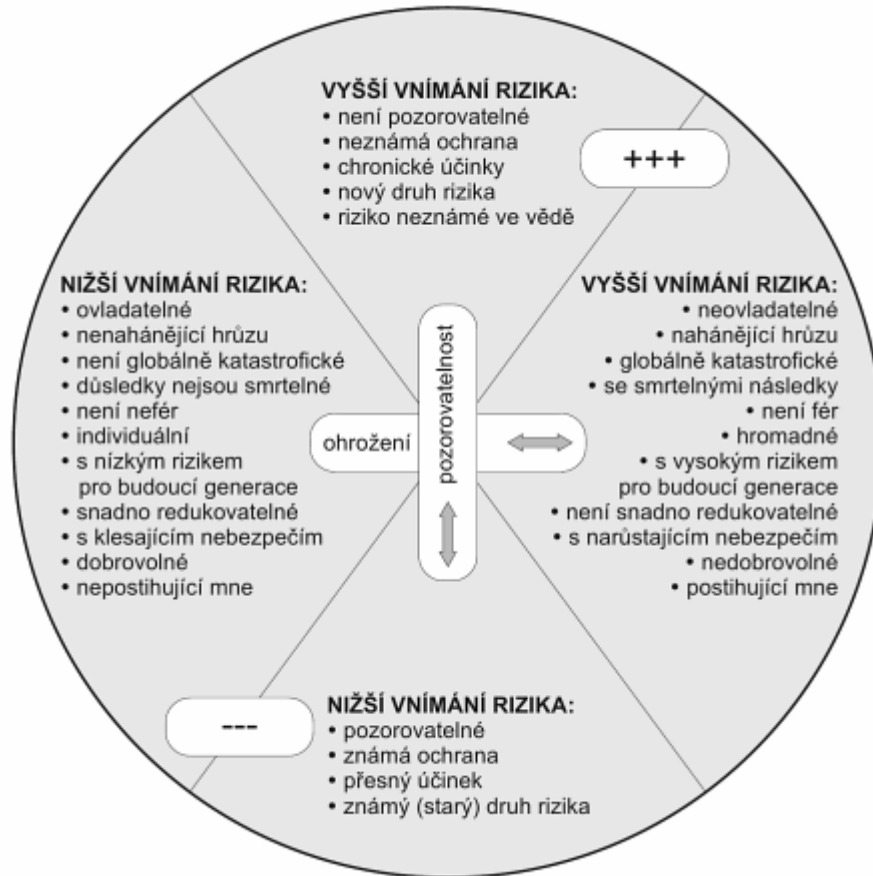
2.2 Teorie negativní dominance

Tato teorie („negative dominance theory“) popisuje proces zpracování negativní a pozitivní informace ve vypjatých situacích. Je možné konstatovat, že vztah mezi negativní a pozitivní informací je asymetrický, přičemž negativní informace má významně vyšší váhu. Teorie negativní dominance jde ruku v ruce s poučkou, že lidé přikládají větší hodnotu ztrátám (negativním výsledkům) než přínosům (pozitivním výsledkům). Prakticky to tedy znamená, že každé negativní sdělení by mělo být vyváжено větším množstvím pozitivních sdělení (nebo sdělení orientovaných na řešení problému). Zároveň se hovoří o tom, že komunikace, které obsahují zápory (např. slova ne, nikdy, nikdo, nic) a negativní konotace (např. slovo zamoření), mají tendenci přitahovat více pozornosti, jejich zapamatování trvá delší dobu a mají větší vliv, než pozitivní sdělení. Použití zbytných negativ v rozhovoru s cílovou skupinou ve vyhrocené situaci, může tedy potlačovat pozitivní a na řešení problému orientované informace a snižovat důvěru. Správná a úspěšná krizová komunikace se zaměřuje především na to, co bylo uděláno, než na to, co uděláno nebylo. [10]

2.3 Teorie mentálního ohlušení

Tato teorie („mental noise theory“) vychází z toho, jak zpracovávají informace lidé ve stresu. Pokud jsou lidé ve stavu enormního znepokojení kvůli vnímanému vysokému riziku, jejich efektivita zpracování informací je významně snížena. V případě, že lidé vnímají ohrožení jejich hodnot, projevují širokou škálu emocí od úzkosti až po vztek. [10]

Emoční nabuzení nebo duševní neklid vytvářejí díky silným emocím „mentální ohlušení“, které může velmi negativně ovlivnit racionální stránku komunikačního procesu. Steibová (2002) uvedla, že při vysokém znepokojení může být až 80% sdělení ignorováno, zapomenuto nebo špatně interpretováno. Je tedy třeba předem pečlivě zvážit obsah a organizaci informací, které mají být prezentovány. [10]

Obr. 4. Model vnímání rizika. (podle modelu de Vries upravil Vymětal, 2009) [10]

Při krizové komunikaci je důležité:

A. Poskytovat omezené množství jednoznačně formulovaných informací, nejlépe uvést max. tři klíčová sdělení a každé z nich podpořit 2-4 fakty. Při přípravě sdělení je ideální využít tzv. layered model, což je pravidlo pro rozvržení informací, podle kterého se začíná s nejjednoduššími informacemi a směřuje se ke složitějším.

B. Přizpůsobit jednotlivá sdělení do krátké podoby (10 s nebo 3-12 slov).

C. Využít tzv. triple T model (z angličtiny „tell“), což znamená opakování sdělení:

- řekneme, co se chystáme sdělit,
- vlastní sdělení,
- řekneme, co jsme sdělili.

D. Využít grafiku a obrázky, tzn. vizuální podporu.

E. Využít alespoň tři pozitivní informace k vyvážení jedné negativní.

F. Neuvádět záporny (ne, nikdy, nic, nikdo), využívat pozitivní formulace.

G. Mít pod kontrolou neverbální komunikaci, která tvoří 50-75 % obsahu sdělení. [10]

TTT a layered model se využívají ve verbálních sděleních, v odpovědích na otázky a ve psaných materiálech v krizové komunikaci (např. v přehledech základních skutečností, v tiskových prohlášeních). [2]

Welzant a Kolosová (2007) shrnuli nejdůležitější zásady pro poskytování informací do tzv. STARCC principu, který říká, že informace mají být jednoduché, včasné, přesné, relevantní, důvěryhodné a konzistentní („Simple, Timely, Accurate, Relevant, Credible, Consistent“). [2]

2.4 Teorie ovlivnění důvěry

Tato teorie („trust determination theory“) patří do základů krizové komunikace. Stěžejní charakteristikou všech strategií krizové komunikace je potřeba budování důvěry. Další kroky a cíle, jako je vzdělávání, budování konsenzu, mohou být založeny teprve na vybudované důvěře. Covvelo a kol. uvedli specifikum důvěry v tom, že je výsledkem předchozích aktivit subjektu, naslouchání a komunikačních dovedností. [10]

Steibová (2002) uvedla, že je rozhodující, zda vnímání lidí (krizová percepce) odpovídá skutečné situaci a do jaké míry jsou lidé schopni v období hrozby informace asimilovat. Nejzásadnější jsou podle ní otázky teorie ovlivnění důvěry, jenž hovoří o tom, že **když jsou lidé rozrušení, často nedůvěřují tomu, že jim druzí naslouchají, pomáhají, že jsou empatictí, upřímní, otevření, kompetentní, angažovaní a ochotní pomoci.** Pro získání a upevnění důvěry je proto nutné posilovat vnímání čtyř faktorů:

- **Empatie** (subjekt je vnímán jako empatický a starostlivý, má schopnost vcítit se do potřeb publika) = 50 %,
- **Kompetence** (odbornost, kvalifikace, organizační schopnosti) = 15-20 %,
- **Otevřenost** (upřímnost a férovost jednání) = 15-20 %,
- **Závazek** (angažovanost, horlivost) = 15-20 %. [10]

Lidé hodnotí důvěryhodnost s ohledem na tyto faktory, přičemž většina důvěryhodnosti závisí na faktoru empatie. Publikum ji ohodnotí během prvních 9-30 sekund. Čím je u pub-

lika vyšší úroveň projevovaných emocí nebo nedůvěry, tím víc je třeba lidem naslouchat, projevat empatii a starostlivost. [10]

Zvyšovat vlastní důvěryhodnost je také možné s využitím podpory jiného důvěryhodného zdroje. Je však třeba brát na zřetel, že méně důvěryhodný zdroj snižuje věrohodnost více důvěryhodného zdroje, pokud ve sporných otázkách souhlasí s jeho postojem. V případě, že důvěryhodný zdroj napadá věrohodnost více důvěryhodného zdroje, ztrácí ještě obvykle tento důvěryhodný zdroj důvěru. Důvěryhodnost může efektivně napadnout pouze informační zdroj, který má stejnou nebo vyšší důvěryhodnost než zdroj druhý. [10]

Osobní důvěryhodnost jednotlivce převyšuje důvěryhodnost organizace, kterou zastupuje. Důvěra jednotlivce úzce souvisí s jeho prezentačními schopnostmi a s povahou jeho interakcí s ostatními. [10]

Vnímání důvěryhodnosti se snižuje na základě činností nebo komunikací, které indikují:

- rozpory mezi názory expertů,
- nedostatek koordinace v krizovém řízení organizace,
- nedostatek dovednosti naslouchat, vést dialog a vnímat veřejnost na straně autorit krizového managementu,
- neochota uznat riziko,
- neochota včas zveřejňovat a sdílet informace,
- nespolehlivost nebo nedbalost v plnění úkolů krizového řízení. [10]

Tab. 1. Tradiční rozložení vnímané důvěryhodnosti. (úprava vlastní) [10]

TRADIČNÍ ROZLOŽENÍ VNÍMANÉ DŮVĚRYHODNOSTI	
Vysoká	zdravotníci, vědci, učitelé, poradní skupiny, bezpečnostní pracovníci
Střední	média, aktivisté
Nízká	průmysl, placení externí konzultanti

Vybíral (2000, podle Argyle, 1964) uvedl hlavní faktory důvěryhodnosti zdroje, které ovlivňují efektivitu masové komunikace:

- prestiž zdroje,
- osobnost mluvčího,

- vybuzenost („arousal“) motivovaného stavu,
- organizace sdělení, strukturování informací. [10]

V našem kontextu je spekulativní Vybíralem uváděné tvrzení, že je efektivní před sdělením zprávy v příjemci navodit úzkost. Teoreticky by to mohlo fungovat v psychologii reklamy a trhu a jako manipulativní technika v politice. V případě mimořádných událostí však bývá hladina úzkosti příjemců sdělení vysoká sama o sobě. Navozování úzkosti by tak bylo vhodné pouze u apatického publika. [9]

Vybíral dále uvádí, že podle Foreta (1994) jsou pro efektivitu public relations klíčové následující faktory: důvěryhodnost, kontext, obsah, jasnost, kontinuita, konzistence, kanály, kapacita. [9]

Svoboda (2006) definuje public relations (PR) jako sociálně komunikační aktivitu, jejímž prostřednictvím působí organizace na vnitřní i vnější veřejnost se záměrem vytvářet a udržovat s ní pozitivní vztahy a dosáhnout tak porozumění a důvěry mezi oběma stranami. PR organizace se také uplatňuje jako nástroj svého managementu. Tři základní východiska PR tvoří: veřejné mínění, image, corporate identity (dlouhodobější filozofie organizace). [8]

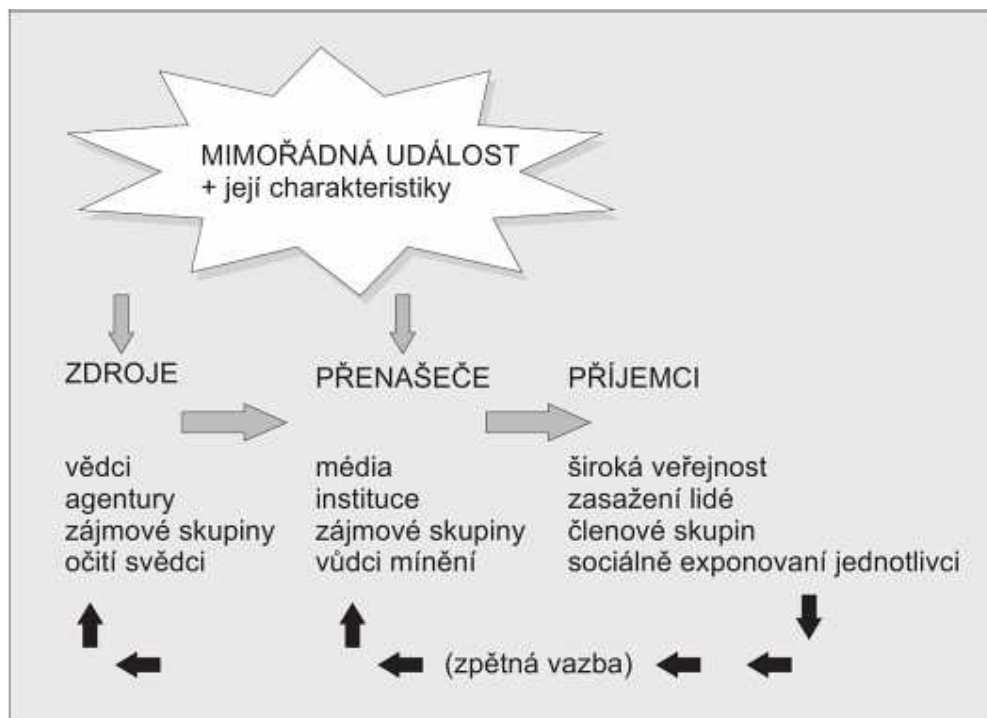
Svoboda dále uvádí sociálněpsychologický model působení PR, podle kterého mohou organizace ovlivňovat společenský vývoj tím, že budou sladovat vlastní zájmy se zájmy veřejnosti, že budou veřejnosti naslouchat a korigovat svůj postup tak, aby nedocházelo ke konfliktům. PR se proto snaží u veřejnosti o proces v následujících stupních:

- **postupná komunikace** (hledání možností pro komunikaci, zprostředkování informací, zřízení komunikačních kanálů),
- **pochopení situace druhého** (udržování dialogu),
- **porozumění** (vzájemné chápání potřeb a starostí organizace a veřejnosti, výměna informací a stanovisek – emocionální a racionální úroveň),
- **důvěra** (vzájemná shoda, vyrovnaní zájmů, konsenzus). [8]

Dále je zmíněna krizová komunikace v PR, která je přenesením poznatků krizového řízení do prostředí podniků a neziskových organizací. Důraz klade na analýzu rizik, krizové plánování, komunikační prostředky, trénink a simulovaná cvičení. [8]

2.5 Teorie sociální amplifikace rizika

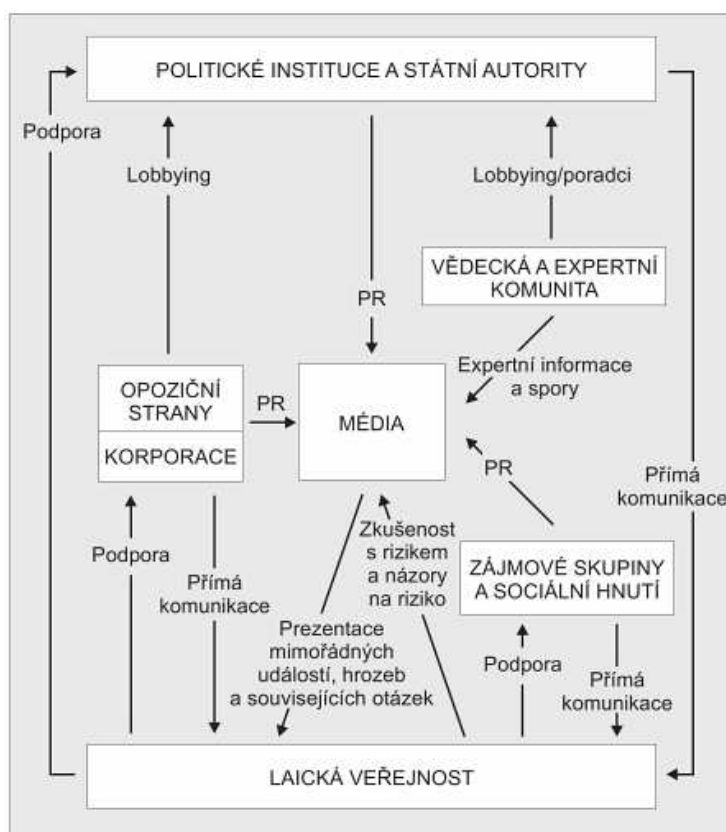
Z potřeby vysvětlit sociální dynamiku při komunikaci rizika vzešlo zkoumání procesu sociální amplifikace rizika. Riziko nepovažujeme pouze za „pravděpodobnost“, ale je také zobrazováno a vnímáno v rámci sociální komunikace skrze mnoho silných znaků, obrazů a symbolů. Sociální amplifikace říká, proč některé události ovlivňují přenos jevu do sociálního prostředí (tzv. ripple efekt) a vytvářejí následní sekundární a terciální dopady, které se šíří mimo původní zdroj a zasahují původně nesouvisející technologie nebo instituce či jiné subjekty. Specifika mimořádné události nebo i její hrozby vstupují do interakcí s širokým okruhem procesů psychických, sociálních, institucionálních a kulturních. Vzájemným působením mnoha činitelů pak vzniká interpretace rizika a chování na straně jednotlivců. Nesledujeme tedy pouze okamžité dopady události, ale také její sekundární vliv, který může být minimálně stejně důležitý. V souvislosti s pozdějšími dopady mluvíme o ztrátě důvěry ve vědecké nebo státní autority, o změnách spotřebitelského chování, stigmatizaci komunity, produktu nebo zařízení apod. Zkušenost s rizikem je tak mj. i výsledek procesu, ve kterém se jednotlivci a skupiny učí osvojovat a vytvářet interpretace rizika. Můžeme konstatovat, že se tedy zkušenost s rizikem netýká pouze mimořádných události jako přímých hrozeb, ale i „nefyzických událostí“, jako jsou politická stanoviska, regulační opatření apod. [10]

Obr. 5. Sociální amplifikace rizika. (podle Pidgeon a kol., 2003) [10]

2.6 Interaktivní model komunikace rizika

Existuje model komunikace rizika, který je založen na metafoře soutěže, podle níž je veřejná komunikace přirovnávaná ke hře, ve které se politické instituce a státní autority utkávají s dalšími velkými týmy hráčů – opozičními politickými stranami, korporacemi, nátlakovými a zájmovými skupinami, vědeckou a expertní komunitou. Cílem této soutěže je posilovat vlastní preferovaný pohled na riziko a mobilizovat podporu na straně veřejnosti v podobě veřejného mínění i konkrétních akcí. Tyto procesy neprobíhají lineárně, ale jsou interaktivním modelem, ve kterém se klíčoví hráči neustále ujímají iniciativy a reagují na každý pohyb ostatních hráčů. S veřejností mohou komunikovat přímo (přes vlastní webové stránky, plakáty, letáky) nebo skrze sdělovací prostředky. Média i nadále sehrávají klíčovou roli v politických procesech a poskytují centrální prostor pro zápas názorů, definic a postupů, které se týkají rizika. Mediální agentury aktivně určují obsah veřejné debaty tím, že rozhodují o výběru těch informací, které se dostanou na titulní stranu nebo do hlavních televizních zpráv, těch, které budou tvořit doplňující informace, a těch, které zůstanou nezveřejněny. [10]

Obr. 6. Model komunikace rizika. (podle Petts a kol., 2001) [10]

3 MULTIDIMENZIONÁLNÍ POJETÍ RIZIKA

Míru účinnosti činnost krizového řízení ovlivňuje mnoho činitelů. Mezi nejdůležitější sociálně psychologické aspekty patří vnímání rizika, postoj k riziku, komunikace rizika a řízení rizika. [10]

A. Vnímání rizika vyplývá z toho, jak lidé odhadují a hodnotí nebezpečí, kterému mohou být vystaveni, ať už oni sami nebo jejich okolí. Toto vnímání směřuje k rozhodnutím ohledně přijatelnosti rizik a má rozhodující vliv na chování lidí před mimořádnou událostí, v jejím průběhu a po jejím skončení. Výsledek hodnocení rizika jedincem závisí na charakteristikách nebezpečí i osobních interpretacích. [10]

B. Postoje k riziku vyjadřují tendence hodnotit rizikovou situaci pozitivně nebo negativně a podle toho jednat. Základními rysy jsou náchyllost nebo averze k riziku, tedy úroveň opatrnosti. Vysoká náchyllost k riziku, resp. akceptovatelnost rizika může být nebezpečná. V některých případech je však potřebné a užitečné vyvolání nebo udržení určité úrovně náchyllosti lidí k riziku. [10]

C. Komunikace rizika je sociální proces, kdy jsou lidé o nebezpečích informováni, ovlivňováni ke změnám svého chování a motivováni k rozhodování v souvisejících otázkách. Zásadní je přitom jejich porozumění riziku. Komunikace patří téměř do všech aktivit krizového řízení, kde je nezbytné pochopit, jak veřejnost vnímá riziko a jak se k němu staví. [10]

D. Řízení rizika popisuje různé postupy zabezpečující snížení rizika (samotného nebezpečí, následků události) na úroveň, kterou může společnost tolerovat. Řízení rizika zahrnuje monitoring, kontrolu a komunikaci s veřejností. Pro lidi, kteří jsou nebezpečí vystaveni, je stěžejní připravenost na výskyt a dopad mimořádných událostí. Pro úspěšnost přípravy populace na mimořádné události je nezbytné zahrnovat do krizového řízení také sociálně psychologické úvahy a opatření, která z nich vycházejí. [10]

3.1 Riziko jako multimediální pojem

Pojem rizika má v současnosti velké množství významů. Jedním z důvodů je to, že pojem nebezpečí („hazard“), ke kterému se pojem rizika („risk“) váže, má několik možných významů. [10]

Nejčastěji je riziko chápáno jako nebezpečí nebo jako nechtěná a nešťastná událost. Riziko můžeme však také definovat jako pravděpodobnost tělesné, sociální, psychické či finanční újmy, poškození nebo ztráty, které mohou být způsobené nebezpečným jevem („hazard“), jenž působí v určitém čase. [10]

Přírodní vědy často popisují riziko jako pravděpodobnost poškození a opírají se především o kvantitativní hodnocení rizika a analýzu pravděpodobnosti rizika („probabilistic risk analysis“, PRA). Důležité je ale zdůraznit, že některá nebezpečí mají nízkou pravděpodobnost vzniku, ale rozsah jimi napáchaných škod může být obrovský. Je tedy nesmyslné vyjádřit rizikovost pouze vyčíslením pravděpodobnosti nebezpečí. [10]

Na základě výše uvedeného vznikly integrativní modely rizika, jejichž pomocí má být mj. také sbližování přírodních a společenských věd. V této souvislosti můžeme hovořit o konceptu subjektivně očekávané prospěšnosti („subjective expected utility“, SEU), který vychází z psychologické teorie rozhodování. [10]

Pro to, abychom plně pochopili rizika, je potřeba využívat mezioborové poznatky, které umožňují náhled do oblastí inženýrství, geografie, politiky, ekonomiky, medicíny, sociologie a psychologie. Chování lidí při mimořádné události je přímo úměrné pochopení a vyhodnocení vlastní úrovně vystavení se riziku a tomu, jak lidé vyhodnotí účinnost opatření pro zmírnění rizika. Pro krizové řízení je nezbytné vědět, co pro jedince určité riziko znamená a co jej vede k určitému ohodnocení jevu nebo situace. [10]

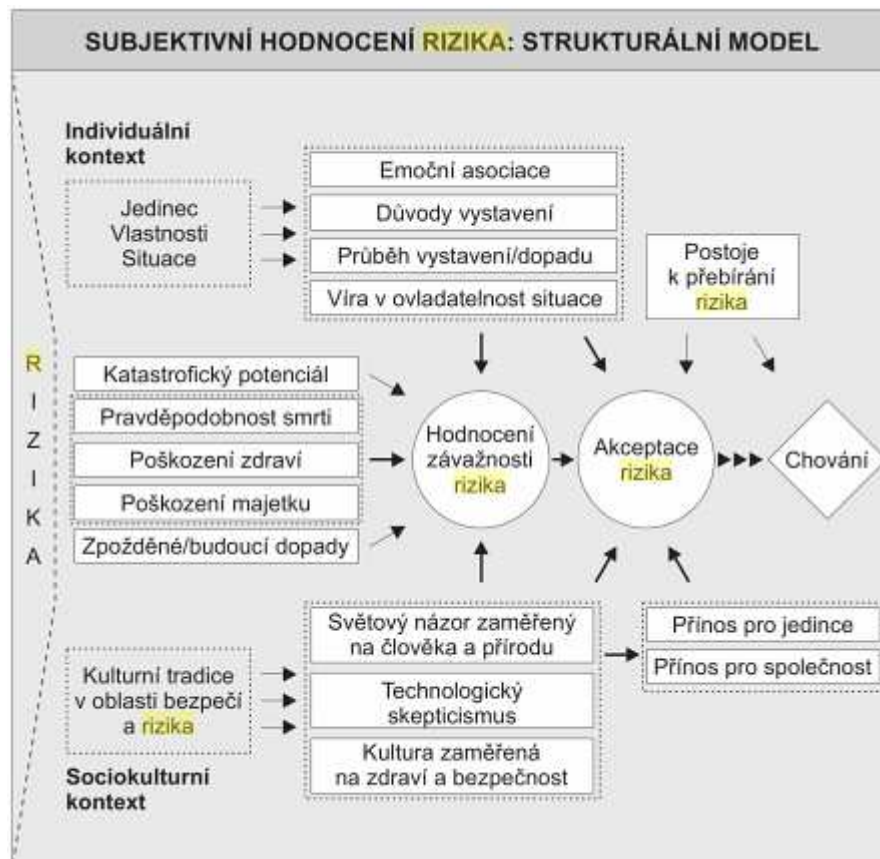
3.2 Aspekty vnímání rizika

Pokud mluvíme o vnímání rizika, pak tím myslíme náš odhad a hodnocení nebezpečí určitého jevu nebo situace. Jedná se tedy o to, jak na základě vlastní zkušenosti nebo přesvědčení interpretujeme okolní svět. Naše interpretace jsou spjaty s normami, hodnotovými systémy a kulturními zvláštnostmi, které jsme si osvojili. [10]

Každý z nás tráví vnímáním rizika mnoho času, a to ať už řídí auto, nakupuje, sleduje zpravodajství nebo se zabývá bezpečností svého domu. Lidé mají svůj úsudek o mnoha rizicích, aniž by jim byli sami někdy vystaveni. [10]

Vnímání rizika ovlivňuje rozhodování jedince ohledně přijatelnosti rizika. Má samozřejmě významný vliv na jeho chování před mimořádnou událostí, během ní a po jejím skončení. Vnímání rizika ani postoje k riziku ale nejsou ekvivalentem aktuálního chování. [10]

Hodnocení rizika vychází jednak z charakteristik nebezpečí, ale také na osobních filozofických (konceptích, interpretacích). Následující obrázek znázorňuje strukturální model subjektivního hodnocení rizika. Můžete si v něm všimnout mnohonásobných vlivů, které působí na reakce osoby, která je riziku vystavena. [10]

Obr. 7. Subjektivní hodnocení rizika . strukturální model. (B. Rohrmann, 2008, upravil: Š. Vymětal) [10]

Výzkum vnímání rizika prokázal zásadní vliv sociálněpsychologických faktorů a kulturní podmíněnost hodnocení rizika. U technologických nebezpečí máme tendenci riziko hodnotit více negativně, než u nebezpečí plynoucích z přírodních vlivů. Děsivost, neznámost, katastrofický potenciál a dlouhodobé zdravotní následky mají při hodnocení rizika silnější vliv, než předpokládaná pravděpodobnost úmrtí. Přijatelnost nebo odpor k riziku nesouvisí s vědomostmi nebo jejich nedostatkem, zde můžeme hovořit o tom, že hlavní faktor je odlišnost hodnot mezi skupinami. [10]

Je třeba také upozornit na nesprávnou polarizaci pojmů „reálné riziko“ a „vnímané riziko“. Všechna stanoviska související s rizikem, ať již vycházejí z hrubých odhadů intuitivního

hodnocení nebo přesných kvantitativních výpočtů při modelování rizika, jsou pouze zobrazením skutečnosti, o které se hovoří. V reálném životě hovoříme vždy o nebezpečí, ať už pro přírodu, člověka nebo jeho výtvoř. [10]

Obr. 8. Reálné nebezpečí, vnímané a modelované riziko. (B. Rohrmann, 2008, upravil: Š. Vymětal) [10]

3.3 Aspekty postoje k riziku

Náš způsob rozpoznávání, vnímání a dokonce také akceptace nebo odmítnutí rizika, je ovlivněno osobním, sociálním a kulturním kontextem. Na přijetí nebo odmítnutí rizika má vliv řada různých faktorů, jako například hledání zkušeností, vylepšování sebeobranu, potěšení z rizika, fyzický požitek, hledání prestiže, sociální tlak, finanční zisk, nedostatek času nebo prostředků, podceňování nebezpečí. Uvedené faktory jsou úzce spjaty se socio-kulturním backroundem jedince ve smyslu jeho ideologického, profesního a národnostního začlenění. Postoje k riziku se vážou s potřebou bezpečí. [10]

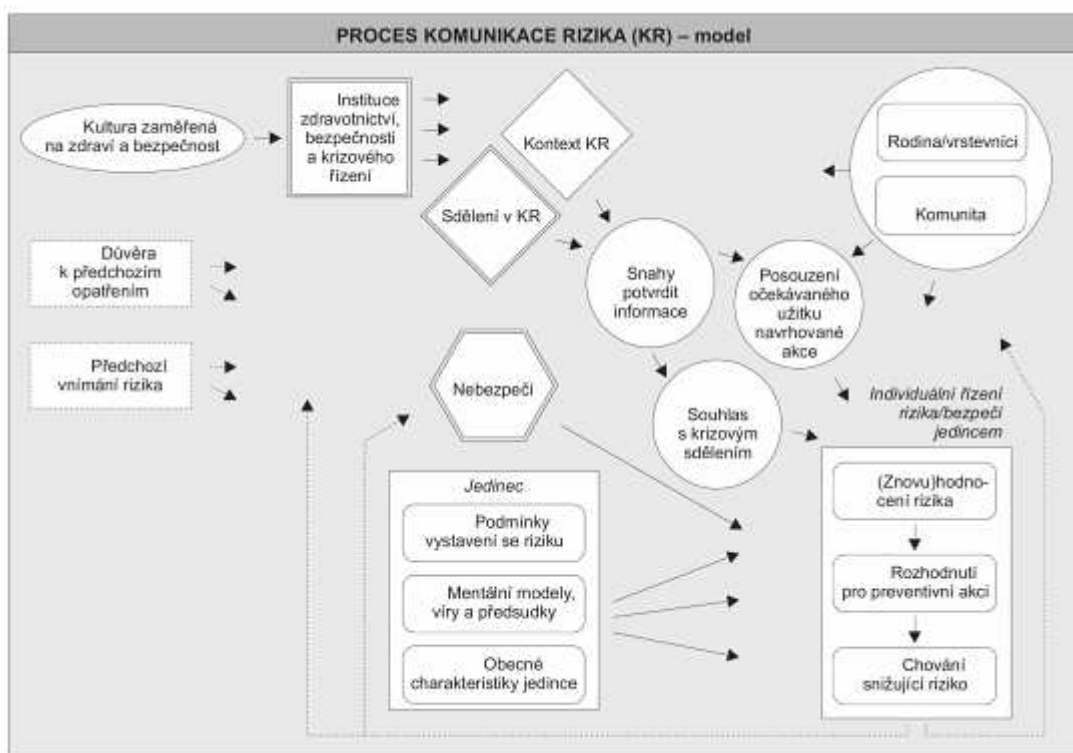

Obr. 9. Vliv postoje k riziku chování. (B. Rohrmann, 2008, upravil: Š. Vymětal) [10]

3.4 Aspekty komunikace rizika

Každý jedinec, skupina osob, organizace, podnik či stát chce a potřebuje být optimálně informován o charakteristikách rizika, preventivních opatřeních a vhodném způsobu chování při mimořádných událostech. Úkolem určených orgánů a subjektů je zajistit přiměřené krizové plány, strategie pro zvládání a komunikovat relevantní informace vhodným způsobem obyvatelstvu, zaměstnancům a komunitám. Předpokladem pro krizové řízení je aktivní zapojení obyvatel zejména v otázkách životně důležitých informací a vzdělávání. V některých případech (např. vyvolané spory o umístění letiště nebo skladu nebezpečného odpadu) je nutné otvírat veřejnou diskusi, počítat s aktivním zapojením různých zájmových stran a připravovat se na možnost eskalace konfliktu. [10]

Komunikace rizika je velmi důležitou spojnicí mezi vnímáním rizika a řízením rizika. Nezbytností pro krizovou připravenost jsou programy krizové komunikace a komunikace rizika, které vycházejí z pochopení sociálně psychologických procesů. [10]

Obr. 10. Model procesu komunikace rizika. (B. Rohrmann, 2008, upravil Dušek) [10]

Tento model je pouze rámcem, který může být podkladem pro tvorbu hodnotící nástrojů komunikace rizika, které jsou šité na míru konkrétní situaci, a pro hledání oblastí pro zlep-

šení v rámci kampaní krizové komunikace. To vše za předpokladu, že bude přizpůsoben typu konkrétní situace, cílovému publiku a jeho příslušným postojům a chování. [10]

3.5 Aspekty řízení rizika

Řízením rizika nazýváme aktivity jednotlivců nebo autorit, které vedou k odstranění nebo zmírnění zdrojů a nebo následků nebezpečných situací. Cílem těchto aktivit je redukovat rizika na úroveň společností tolerovanou, zajistit kontrolu, monitoring a komunikaci s veřejností. [10]

V některých případech (u některých událostí) je možné se zaměřit na prevenci, ovlivňování příčin (např. požár domu, terorismus), v jiných zase na zmírňování následků (např. zemětřesení, hurikán). Vzhledem k široké škále typů mimořádných událostí a s ohledem na povahu konkrétního nebezpečí zahrnuje řízení rizik velmi odlišné úkoly. Rozmanitá je také populace, které se dané riziko týká, ta je různorodá od jednotlivců až po rozsáhlé komunity. Je třeba také brát zřetel na potřeby, které vznikají u skupin osob zvláště zranitelných. [10]

Mezi stěžejní aktéry při komunikaci rizika patří vláda a úřady, složky IZS, obyvatelstvo a média. [10]

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 OBECNĚ O POVODNÍCH NA ÚZEMÍ SEVERNÍ MORAVY A SLEZSKA V ROCE 1997

V červenci 1997 zasáhly území České republiky povodně, které v některých oblastech v povodí Moravy, Odry a Labe nabyly charakteru přírodní katastrofy, nemající dosud, podle dostupných historických pramenů, obdoby. Katastrofální průběh povodní měl za následek ztrátu 50 lidských životů a škody ve výši cca 60 mld. Kč. Červencové povodně také odhalily některé nedostatky systému ochrany před povodněmi, záchranných a zabezpečovacích prací. Logickým důsledkem byla proto potřeba analyzovat příčiny a průběh těchto povodní a stanovit priority opatření ke zlepšení současného stavu.

Máme-li se zaměřit na informace o povodních na území Severní Moravy a Slezska, je nutné uvědomit si řadu specifických charakteristik především povodí řeky Odry! Níže uvádím nejzásadnější informace o povodí Odry, jež je v ČR povodím nejmenším.

4.1 Charakteristické vlastnosti povodí Odry

Z umístění povodí na evropské rozvodnici a z krátkých dotokových dob k závěrečnému profilu povodí vyplývá, že předpověď průtoků, fungování varovných systémů, řízení vodohospodářské soustavy v reálném čase a její optimalizace je problematická. [15]

Srážky v Povodí Odry jsou nejvydatnější z celého území státu, přičemž jsou rozloženy nerovnoměrně v ploše a ovlivněny i orientací horských útvarů. [15]

Zadržovací účinek přehrad je roven jejich umístění v horních částech jednotlivých povodí. [15]

Geologické, sklonové a částečně i hydrologické poměry na jesenické a beskydské straně povodí mají různý charakter. [15]

Štěrkonosné toky v Beskydech mají obrovskou rozkolísanost průtoků, patřící k nejvyšším ve střední Evropě, kupříkladu na Ostravici v profilu údolní nádrže Šance dosahuje průměr minimálního a maximálního průtoků s průměrnou četností výskytu 1 x za 100 let hodnoty 1:6038. [15]

V dolních částech povodí Odry, Opavy, Ostravice, Olše, je značná hustota obyvatelstva, inženýrských sítí a liniových staveb, které jsou ohrožovány těžko kontrolovatelným a usměrňovatelným průběhem povodní přicházejících z výše ležících chráněných krajinných oblastí (CHKO Beskydy, Jeseníky, Poodří). [15]

Odtokové poměry v nejexponovanějších úsecích toků jsou ovlivněny poddolováním a poklesy terénu způsobenými hlubinnou těžbou černého uhlí. Délka hlavních poddolovaných úseků činí 145 km. [15]

Z celkové délky 216 km hraničních toků v České Republice připadá na povodí Odry 103 km, přičemž nejožehavější problémy s odtokem povodňových průtoků jsou v tzv. hraničních meandrech Odry v prostoru Bohumína, s nímž je spjata jeho protipovodňová ochrana. [15]

4.2 Hlavní rysy protipovodňové ochrany v povodí Odry

Vodní toky a protipovodňová ochrana na nich, se v minulosti vyvíjela odlišným způsobem. Beskydské toky jsou převážně soustavně upraveny, přičemž stupeň protipovodňové ochrany se pohybuje mezi 20 až 100-letou vodou. Úpravy byly provedeny z velké části po 2. světové válce, v období rozmachu industrializace Ostravy a okolí, přestavby infrastrukturní sítě a výstavby občanské obytné zástavby. [15]

Řešení odtokových poměrů bylo prováděno většinou velkoryse včetně souvisejících liniových staveb mostů přes vodní toky. To je kontrast oproti poměrům na jesenické straně. Zde jsou přítomny pouze starší pomístní a nesystematické regulace mnohdy na hranici životnosti se stupněm protipovodňové ochrany na Q5 (pětiletá voda) až Q20, kromě význačnějších městských tratí (Jeseník, Opava, Krnov, Bruntál) s ochranou okolo Q50. [15]

5 DŮVODY A ANALÝZA PŘÍČIN VZNIKU POVODNÍ

Aby bylo možné efektivně zkoumat, analyzovat a popisovat krizovou komunikaci, musíme věnovat patřičnou pozornost již samotným příčinám hrozící mimořádné události, brát si ponaučení z historie a pátrat po jednotlivých faktorech a činitelích spojených s možnými hrozbami.

5.1 Historie jako častý symbol důvodu povodní

V letech 1994 až 1996 se na území ČR vyskytly povodňové situace, které vedly ke ztrátě dvou lidských životů a způsobily značné materiální škody. Přestože se jednalo o povodně převážně regionálního a místního charakteru, způsobené škody dosáhly celkové výše téměř 3 mld. Kč a měly již tehdy celostátní význam. [14]

Povodňová situace z července 1997 zasáhla s mnohem větší intenzitou rozsáhlá území severní a střední a částečně i jižní Moravy a rovněž oblast severovýchodních Čech, kde měla charakter živelné pohromy. Katastrofální průběh povodňové situace měl za následek ztrátu 50 lidských životů a přímé škody ve výši cca 60 mld. Kč. [14]

Pro občany postižené povodněmi znamenají tyto situace v řadě případů osobní katastrofu spojenou se ztrátou důvěry ve vlastní bezpečnost, pro státní rozpočet znamená nárazovou zátěž mimořádného rozsahu při uplatňování požadavků na finanční výpomoc a úhradu povodňových škod. [14]

5.2 Role státu při povodňové ochraně

Stát je v takovýchto situacích stavěn do role jediného odpovědného činitele, jehož povinností je zvládnout všechna přírodní rizika a v případě selhání uhradit všechny škody. Tento zjednodušující přístup je do jisté míry podporován setrvačností v chápání osobní odpovědnosti a odpovědnosti obcí z minulého období, i skutečností, že díky náhodně dlouhodobě příznivým hydrologickým podmínkám chybí osobní i kolektivní zkušenosti jak v oblasti prevence, tak při vlastních povodních. Za této situace je nutné vymezit práva a povinnosti jak státu, tak i obcí a občanů v povodňové ochraně a definovat příslušná opatření. [14]

5.3 Odpovědnost od úrovně státu až po občana jednotlivce

Moderní evropské pojetí povodňové ochrany směřuje roli státu především do oblastí prevence (podpora přirozeného zadržování vody v území, technická opatření, prevence rizik,

osvěta a informace, předpovědní a hlásná služba, organizační a technické zabezpečení záchranných zásahů, příprava mechanismů finanční výpomoci postiženým povodní a odstraňování škod na obecním a statním majetku a podpora individuálního pojištění). Maximálního efektu k omezení povodňových škod však lze dosáhnout pouze společným působením státní prevence a osobní odpovědností občanů. Nedílnou součástí státní politiky v oblasti povodňové ochrany proto musí být i seznámení občanů s jejich úlohou a odpovědností v systému povodňové ochrany. [14]

5.4 Voda jako zásadní činitel dějů v přírodním prostředí

Povodně jsou součástí přirozeného oběhu vody. Povodeň vzniká tehdy, když celkové množství spadlých srážek nebo tajícího sněhu je v určitém okamžiku vyšší, než celkový objem vody, který může být z dílčího povodí bez problémů odveden koryty řek nebo vstřebán půdou. Tato kapacita může být v průběhu povodně snížena unášeným materiálem, který sedimentuje (kameny, štěrk, písek), nebo tvoří zátarasy (větve, kmeny) Rozhodující pro rozsah povodně je vedle časového a prostorového rozložení srážek akumuláční schopnost terénu tj. půdy, porostu a hydrografické sítě (potoky, řeky a jejich údolní nivy) Každý z těchto faktorů má své přirozené hranice a je-li schopnost jednoho z nich vyčerpána, ostatní jsou zatíženy silněji. Při vyčerpání kapacity všech těchto přirozených akumulátorů vodu v území se skokem zhoršuje odtoková situace, což bývá příčinou katastrofálního charakteru některých povodní. [14]

Průběh povodní je dán i využíváním území, které vede ke snížení přirozené schopnosti povodí vyrovnat se se zvýšeným průtokem vodu, zejména odlesňováním a zkulturnováním lesů v horských oblastech, zorňováním půdy v podhorských oblastech, odvodňováním zemědělské půdy a nepřirozeně rychlým převáděním povodňových průtoků upravenými koryty toků do níže položených oblastí. Úpravou a zvýšením kapacity koryt vodních toků se sice místně zlepšují podmínky pro odvádění zvýšených průtoků, na druhé straně tyto úpravy urychlují průběh povodňové vlny a pouze převádějí problém do jiného území a většinou jej ještě umocňují Nekoncepční nebo nevhodně provedená úprava na horní části toku může tak způsobit zhoršení situace na níže položeném úseku toku. [14]

5.5 Hlavní typy povodní vyskytujících se na území ČR

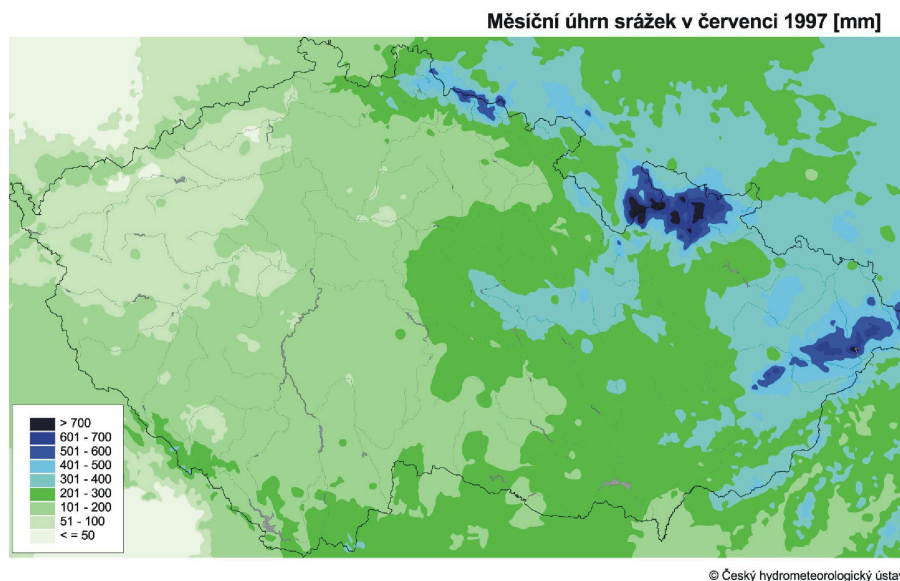
- zimní a jarní povodně způsobené táním sněhové pokrývky
- letní povodně způsobené dlouhotrvajícími srážkami,

- letní povodně způsobené krátkodobými srážkami velké intenzity (často i přes 100 mm za několik hodin),
- zimní povodně způsobené ledovými jevy na tocích i při relativně menších průtocích. [14]

Do kategorie povodňových situací patří i povodně z jiných důvodů než hydrometeorologických, což jsou především havárie hrází vodohospodářských děl nebo jejich hradičích konstrukcí. Na možnost jejich výskytu nelze na našem území usuzovat ze sledování hydrometeorologických nebo jiných přírodních jevů. Účinnou prevencí je jen odpovědný provoz vodohospodářských děl spojený s výkonem odborného a systematického technickobezpečnostního dohledu (TBD). [14]

5.6 Zásadní důvody povodní na Moravě v červenci 1997

Katastrofální průběh červencových povodní byl způsoben tím, že se dva uvedené základní typy povodní spojily v jeden fenomén - srážky v první vlně povodní byly velké intenzity a trvaly celých pět dnů, kdy napršelo v extrémních případech v oblasti Jeseníků a Beskyd přes 500 mm (Lysá hora 586 mm, tj. 85 % průměrného množství ročních srážek na území ČR). Srážky zasáhly celou oblast povodí Odry, severní část povodí Moravy a okrajově i povodí Labe v severních a východních Čechách. Tyto srážky měly za následek výjimečně rychlý a prudký nástup povodňové situace v povodí Odry a horního toku Moravy. Na jižní Moravě, která byla srážkovou činností zasažena méně, byla povodňová situace způsobena velkým objemem vody pomalu postupujícím korytem řeky Moravy a okolními inundacemi. Zde byl její průběh navíc zkomplikován a prodloužen druhou menší povodňovou vlnou, která následovala s odstupem 10 dnů a naštěstí se již významněji neprojevila v nejméně zasažené horní části povodí. [12]

Obr. 11. Meteorologická mapa měsíčního úhrnu srážek (v mm) v červenci 1997. (ČHMÚ) [12]

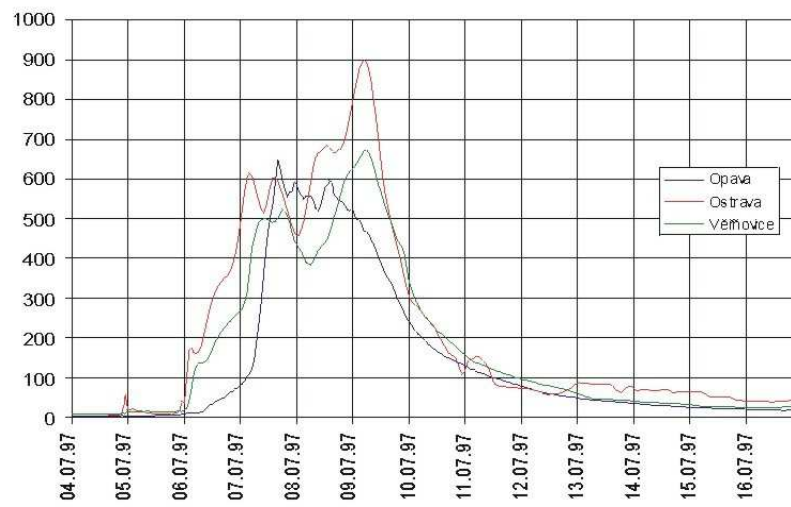
Hlavní příčiny povodní

Podle předběžných odhadů bylo extrémními srážkami v červenci 1997 zasaženo území o rozloze přibližně 15 000 km², na němž celkový úhrn srážek je předběžně odhadnut na 4,8 mld. m³ (povodí Odry 1,6 mld. m³, povodí Moravy 2,7 mld. m³, povodí Labe 0,5 mld m³), což je asi 1/12 celkových ročních srážek v ČR a téměř 1/3 průměrného ročního odtoku z celého území republiky Tento objem srážek představuje pro ilustraci objem vody akumulovaný v 19 naplněných přehradních nádržích Slapy nebo Slezská Harta. [12]

Dosavadní zhodnocení červencové srážkové a povodňové situace ukazuje, že hlavní příčinou vzniku povodní byly extrémně intenzivní dlouhotrvající srážky v horních oblastech zasažených povodí Odry a Moravy. Antropogenní zásahy do krajiny bezesporu nepříznivě ovlivnily průběh povodní, zejména urychlením odtoku srážkových vod, ale ani jejich eliminace by nemohla vzniku povodní při takto extrémních srážkách zabránit. [12]

Pokud jde o rozsah a průběh povodní byly negativně ovlivněny jednak narušením přirozené akumulační kapacity území, urychlením odtoku do níže položených oblastí v povodích, překonáním možností technické pasivní ochrany (povodňové hráze) i jejím koncepčně zastaralým řešením (uzavřené hráze podél toků) a druhé straně disponibilní akumulační prostory vodních nadržů a řízená manipulace na nich přispěly k redukci povodňových průtoků. [12]

Průběh průtoků v profilech vodoměrných stanic
- povodí Odry.

Obr. 12. Průběh toků v profilech vodoměrných stanic – povodí Odry. [12]

6 PSYCHOSOCIÁLNÍ A MAJETKOVÁ POMOC JAKO SOUČÁST KRIZOVÉ KOMUNIKACE

Na záchranných pracích se podílely na žádost obcí i občanů již od neděle 6. 7. místní jednotky požární ochrany. Během noci pak byly na žádost postižených okresů zahájeny přesuny dalších požárních jednotek jako posily. Od 6. 7. se zapojily do záchranných prací síly a prostředky v podřízenosti Hlavního úřadu civilní ochrany a Armády ČR na základě žádostí přednostů okresních úřadů.

Povodňová kalamita si vyžádala přijetí neodkladných opatření ke zmírnění následků povodní i v působnosti resortů Ministerstva průmyslu a obchodu. Největší dopad na národní hospodářství měly škody způsobené na výrobní základně, obchodních sítích, stavebnictví a energetických sítích, zejména na rozvodech elektřiny, plynu a tepla. Povodní bylo např. postiženo 6166 malých a středních podniků.

Pro řešení aktuálních požadavků podniků na pomoc při odstraňování následků povodní a koordinace vzájemné pomoci mezi průmyslovými podniky byla ze strany Ministerstva průmyslu a obchodu zabezpečena aktivní spolupráce s krizovým štábem Ústřední povodňové komise v Olomouci, Správou státních hmotných rezerv a dalšími ústředními orgány státní správy. MPO přitom zabezpečilo desítky požadavků o pomoc od postižených organizací. Požadavky a nabídky byly bezprostředně řešeny a uplatňovány tak, aby pomoc byla okamžitá a tím i účinná.

Obr. 13. MCHZ, a. s. při povodních v červenci 1997. [17]

Přestože podnikatelská sféra byla povodní citelně zasažena, podílela se významnou měrou na odstraňování vzniklých škod v zasažených regionech i při pomoci postiženému obyvatelstvu. Z nezasážených oblastí byly podnikatelskou sférou nabídnuty a realizovány desítky konkrétních nabídek pomoci postiženým regionům.

Kromě této přímé operativní činnosti byla na základě provedených analýz v působnosti MPO připravována konkrétní opatření k pomoci postiženým organizacím. Jednalo se především o výpomoc formou bezúročného návratného úvěru ve výši 273 mil. Kč k obnově funkčnosti energetických sítí, o podporu obnovy činností postižených podniků pomocí programu REKONSTRUKCE, o pomoc obcím k obnově výroby a rozvodu tepla a plynu a v neposlední řadě o podporu malým a středním podnikům ve výši 90 mil. Kč v rámci programu Phare.

V odvětvích stavebnictví byl zřízen Informační servis pro stavební obnovu území postižených povodněmi, jehož prostřednictvím předkládá MPO poptávkové, nabídkové a další informace vztahující se k obnově postižených oblastí.

Obr. 14. Ostrava hlavní nádraží, 9. 7. 1997. [17]

7 PREVENCE PŘED POVODNĚMI A POVODŇOVÁ OCHRANA

Hlavní zásadou obecné prevence ochrany před povodněmi je zabránit tomu, aby hospodaření v celém území negativně ovlivňovalo povodňový odtok a zhoršovalo průběh povodní.

7.1 Úprava odtokových poměrů - opatření v celé ploše území

Příznivě se projevují všechna opatření směřující ke zpomalení povrchového odtoku a jeho transformaci na odtok podzemní. Tento proces lze ovlivňovat zejména posilováním vodohospodářské a ochranné funkce lesů, péčí o půdu, zejména zvyšováním obsahu humusu, zlepšováním struktury půdy, zlepšováním vodního režimu půd, zvyšováním retenční kapacity území zejména obnovou a budováním drobných vodních nádrží a mokřadů, vhodným uspořádáním zemědělských pozemků a komunikační sítě, protierozními osevními postupy, pásovým pěstováním plodin, zasakovacími pásy apod. [14]

7.2 Úprava odtokových poměrů - technická preventivní opatření na větších vodních tocích a v zátopových územích

Mezi základní preventivní opatření k omezení účinků povodní patří biologická, biotechnická a technická opatření na vodních tocích i v povodích. Jejich účinnost je rozdílná podle vlastnosti povodí i charakteru povodní. Nejúčinnějšími biologickými opatřeními jsou soustavné rozšiřování a revitalizace lužních lesů a luk na úkor orné půdy. Nejúčinnějšími biotechnickými opatřeními jsou mokré a suché poldry, vsakovací pásy a plochy, zřizování řízených inundací, výstavba odsazených protipovodňových hrází z přírodních materiálů. Nezastupitelná jsou technická opatření, jako výstavba ochranných hrází, odlehčovací kanálů, vodních děl s vymezenými ochrannými prostory, zřizování řízených inundací, úpravy kapacity koryt toků apod. Ochranný účinek (ale i další funkce) těchto opatření lze významně zvýšit, pokud jsou řízena v rámci uceleného povodí jako jeden systém. [14]

Technická opatření s účelem vymezeným pro ochranu před povodněmi mají při vlastní povodňové situaci buď funkci pasivní (hráze a úpravy koryt vodních toků bránící rozlití vody), které povodňové situaci jen odolávají, nebo aktivní (vodní nádrže, poldry, řízené inundace, odlehčovací kanály), které více či méně umožňují průběh povodňové situace ovládat a řídit. [14]

V povodí Odry sehrála nejvýznamnější úlohu nedávno dostavěná a v této době napouštěná vodní nádrž Slezská Harta, která prakticky zcela eliminovala stoletou povodeň na řece Mo-

ravici (měla ovšem k dispozici mimořádný ochranný objem). Ostatní nádrže v rámci svých možností přispěly k transformaci povodně, ale vzhledem ke svému způsobu využívání a k extrémnímu průběhu povodně ji ovlivnily především místně na jednotlivých vodních tocích. Povodeň jako celek ovlivnily snížením kulminačních průtoků a zploštěním povodňových vln. [14]

8 ANALÝZA KRIZOVÉ KOMUNIKACE

Tato kapitola se věnuje vysvětlení situace od úrovně základního nastavení a zabezpečení krizové komunikace až po detailní popis krizové komunikace a aktivit záchranných složek v povodní zasažených Moravských chemických závodech.

8.1 Informační zabezpečení

Nezbytné pro řízení povodňové služby bylo zabezpečení aktuálních informací. Jednalo se o předpovědní a hláskou povodňovou službu, doplněnou informacemi od subjektů provádějících záchranné a zabezpečovací práce. [14]

Předpovědní povodňovou službu zabezpečoval Český hydrometeorologický ústav. Na základě meteorologické situace předpovídal ve spolupráci se správci vodohospodářsky významných vodních toků (možnost ovlivnění průtoků vodními nádržemi) očekávané průtoky na vybraných profilech vodního toku. [14]

Hláskou povodňovou službu, která varuje obyvatelstvo v místě očekávané povodně a v místech ležících níže na vodním toku, organizovaly a zabezpečovaly povodňové orgány podle svých povodňových plánů s využitím centrálních a regionálních předpovědí a místního systému pozorování hladin ve vodoměrných profilech. [14]

8.2 Funkce systému řízení

Systém řízení povodňové ochrany byl v zásadě založen ve vazbě na odpovědnost státní správy a samosprávy za spravované území tj. na úrovni obcí (měst), okresů a státu. Ty v souladu se zákonem zřizovali povodňové komise. Povodňová komise nižšího stupně bylo podřízena komisi vyššího stupně, pokud byla tato aktivizována a převzala koordinaci a řízení. To se dělo v případě, že povodňová komise nižšího stupně nestačila vlastními silami a prostředky činit potřebná opatření. [14]

Základním prvkem systému byla úroveň okresu. Zde byla zabezpečována vazba na ústředí (ústřední povodňový orgán, předpovědní služba, dispečinky Povodí a.s., integrovaný záchranný systém, vojenská výpomoc, humanitární pomoc) a na jednotlivé obce a města (hláská služba, integrovaný záchranný systém, humanitární pomoc). [14]

Vyšším stupněm byly povodňové komise ucelených povodí, které byly založeny v souladu se zákonem o státní správě ve vodním hospodářství po zrušení krajů za účelem koordinace

manipulací na jednotlivých vodohospodářských dílech a řízení záchranných a zabezpečovacích prací v rámci celého povodí. [14]

Činnost těchto komisí byla specifikována v jejich statutech a v Povodňovém plánu ČR. [14]

Povodňové orgány na úrovni obcí si mohly při zvládnání povodňových situací vyžádat pomoc jednotek požární ochrany. Povodňové orgány na úrovni okresů a vyšší pak kromě toho i pomoc záchranných útvarů CO, Letecké služby Policie ČR a Armády ČR (pomoc Armády ČR se vyžaduje prostřednictvím přednosty okresního úřadu nebo ÚPK). [14]

8.3 Činnost a komunikace povodňových orgánů při povodních na Severní Moravě a Slezsku v roce 1997

V pátek dne 4. 7. 1997 v odpoledních hodinách ČHMÚ upozornil dispečinky Povodí a.s., Hlavní úřad CO, příslušné okresní úřady, MŽP a další instituce na možnost vydatnějších srážek do 50 mm během víkendu. ČHMÚ vyhlásil od pátku odpoledne pohotovost na svých pracovištích po celé republice a od neděle 6. 7. zavedl nepřetržité služby pro předpovědní pracoviště na pobočkách v Ostravě, Brně a Hradci Králové, která poskytovala povodňovým orgánům potřebné meteorologické a hydrologické informace po celou dobu povodně (tyto služby byly odvolány prakticky až se skončením celé povodňové situace). [16]

Varování byla poskytována i v dalších fázích povodně. V průběhu soboty 5. 7. bylo upozornění na silné srážky upřesněno s tím, že se očekávají výraznější vzestupy hladin toků a dosažení stupňů povodňové aktivity V neděli 6. 7. po vyhodnocení spadlých srážek, průtoků v hlásných profilech státní sítě a předpovědi počasí bylo vydáno další upozornění na očekávané vydatné srážky na Moravě, ve Slezsku a ve východních Čechách, na další výrazné vzestupy hladin toků a další vyhlášení 2 a 3 stupně povodňové aktivity (pohotovost a ohrožení). Odpoledne po 17 hodině doporučil ČHMÚ předsedům povodňových komisí ucelených povodí Odry a Moravy aktivizovat tyto komise. Dne 7. 7. ráno při vyhodnocení hydrologické situace informoval ČHMÚ o výskytu povodňových průtoků a předpovídal další vydatné srážky během pondělí a úterý a očekávaný nárůst povodní. Od tohoto dne narostla povodeň do katastrofických rozměrů. [16]

Vzhledem k vývoji situace začaly v sobotu 5. 7. pracovat některé okresní povodňové komise, další v neděli 6. 7., kdy byly také aktivizovány povodňové komise ucelených povodí

Odry a Moravy, které se sešly v pondělí 7. 7. ráno. Vzhledem k hrozivému vývoji situace rozhodl předseda ÚPK po dohodě s jejím místopředsedou, že nebudou vyčkávat iniciace nižšími orgány a svolají ÚPK do Olomouce. Členové ÚPK se přesunuli v pondělí odpoledne do Olomouce, kde na svém zasedání operativně ustavili krizový štáb, který převzal soustředění informací o aktuálním stavu a vývoji povodňové situace a soustřeďování požadavků na zásahy a pomoc přesahující možnosti okresů. V pondělí 7. 7. ráno byl rovněž ustaven krizový štáb Hlavního úřadu CO, krizové štáby na jednotlivých stupních velení Armády ČR a od počátku povodní bylo zapojeno i Operační a informační středisko Ministerstva vnitra - ředitelství HZS. [16]

Z neděle na pondělí 7. 7. byly také zahájeny mimořádné práce a činnost technickobezpečnostního dohledu na významných vodohospodářských dílech v oblastech postižených extrémními srážkami (především VD Morávka, Šance, Slezská Harta) zaměřené na zvýšení četnosti speciálních měření, prohlídek děl, operativní hodnocení získaných výsledků i doporučení pro bezpečné manipulace s vodou. Dále byly zahájeny mimořádné prohlídky a kontroly malých vodních nádrží zejména v okresech Svitavy, Ústí nad Orlicí a Opava spojené s operativními pracemi při nouzovém zvyšování hrází a převádění vody. [16]

ÚPK na svých zasedáních ve dnech 11., 18. a 24. 7. pravidelně vyhodnocovala situaci a teprve po odeznění obou povodňových vln ukončila dne 24. 7. činnost krizového štábu, což oznámila povodňovým komisím dotčených okresů a ucelených povodí. Po ukončení činnosti krizového štábu navázal na jeho činnost pracovní štáb ÚPK. [16]

Obr. 15. HZS v akci - budování nafukovacích protipovodňových hrází na břehu Ostravice. [17]

8.4 Činnost a komunikace Hasičského záchranného sboru při povodni zasažených Moravských chemických závodů v roce 1997

Bezpodmínečně je zapotřebí zmínit se také o akci, na které se podílel svojí činností a komunikací HZS MCHZ. Jak jsem již dříve uvedl, v červenci 1997 propukly na Moravě ničivé povodně, jež se dotkly i MCHZ, a. s., a to mírou vrchovatou. Podnik leží 300 m od soutoku řek Odry a Opavy a již od rána dne 7. 7. 1997 byl vyhlášen 2. stupeň povodňové aktivity. [13]

Stav směny byl 1+3 a HZS tenkrát nedisponoval žádnými čluny. Od odpoledních hodin začala do podniku pozvolně přitékat voda v důsledku protržení protipovodňové hráze v nedaleké čtvrti Nová Ves, proto byli přivoláni zaměstnanci HZS MCHZ, kteří měli v této době volno. Přibližně mezi 01:00 hod. a 02:00 hod. došlo k dalšímu protržení protipovodňové hráze a to v bezprostřední blízkosti podniku v prostoru výše zmiňovaného soutoku řek Odry a Opavy a tehdy začala nefalšovaná apokalypsa. Do podniku přišla povodňová vlna, kdy během cca 40 minut voda vystoupila až do výše 5 metrů. Hasiči HZS MCHZ za pomoci hasičů HZS ČD Brno a Armády ČR, kteří přijeli na pomoc s vlastními čluny, začali evakuovat zaměstnance ohrožených provozů do správní budovy, kdy někteří bojovali doslova o holý život a to stáním na železničních cisternách, na zásobnících s produkty nebo zavěšení pod krovy střech apod. [13]

Nutno podotknout, že podnik zůstal zcela odříznut od okolního světa čemuž tak bylo až do 10. 7. 1997. V ranních hodinách dne 8. 7. 1997 pokračovala evakuace obyvatel sídliště Osada, která s podnikem bezprostředně sousedí a to za pomoci hasičů HZS MO, Armády ČR a vrtulníků MV. To, že sami hasiči nasazovali své vlastní životy, kdy některým hrozilo utonutí, není snad třeba připomínat. [13]

O to větší úleva pak byla, že celá záchranná akce proběhla bez ztráty jediného života nebo těžkých zranění. V odpoledních hodinách a následujícího dne 9. 7. 1997 byla evakuace dokončena přepravou posledních obyvatel Osady a zaměstnanců MCHZ vrtulníky policie ČR a Armády ČR do centra města Ostravy. Jeden z účastníků akce (člen HZS MCHZ) po dlouhých letech vzpomněl hasiče, kteří se této akce, největší v dějinách HZS MCHZ, zúčastnili a vyjádřil jim touto cestou ještě jedno poděkování. Byli to pánové Ladislav Novák, Dušan Trabura, Milan Piechnik, Břetislav Svoboda, Rudolf Strama, Karel Bohunka, Ivo Hanzel, Karel Mišún a Miroslav Kožušník. [13]

9 POVODŇOVÝ PLÁN MCHZ, A. S. JAKO JEDEN Z VÝSLEDKŮ POVODNÍ A NÁSTROJŮ KRIZOVÉ KOMUNIKACE

Jak je zmíněno v mottu a několika dalších částech bakalářské práce, je třeba poučit se z minulosti a všechny nabyté zkušenosti zúročit při přípravě dokumentů a legislativních vyhlášek k zajištění dostatečné prevence a ochrany před hrozícími mimořádnými událostmi v budoucnu. Ne jinak tomu bylo i v případě povodní zasažených Moravských chemických závodů.

V období následujícím po ničivé události došlo k několika zasedání orgánů činných při této mimořádné události společně se zástupci společnosti MCHZ, aby společnými silami vyhodnotili bývalá preventivní opatření, předpovědní aktivity, průběh a samotné dopady hrozivé povodně. Na základě výsledků analýz, vyjádření zasahujících složek, názorů odborné veřejnosti a legislativních změn a nařízení došlo mj. také k vypracování daleko preciznějšího Povodňového plánu MCHZ, a.s., který má předejít následkům nebo zmírnit dopady eventuálně nastalé další mimořádné události v podobě povodní, ale také zajistit efektivní krizovou komunikaci záchranných složek.

Níže v přehledných bodech uvádím upravený, výše zmíněný povodňový plán MCHZ, ze kterého byla odebrána některá citlivá data, vč. jmen a příjmení. To vše na základě přání zástupců společnosti BorsodChem MCHZ, s.r.o., kteří mi interní dokument poskytli.

9.1 Úvodní ustanovení

Povodňový plán vymezuje postupy pro zajištění včasných a spolehlivých informací o vývoji povodně a organizaci a přípravu zabezpečovacích prací. Stanovuje způsob zajištění včasné aktivizace povodňové komise, zabezpečení hlásné a hlídkové služby a ochrany objektů. Dále obsahuje stanovené směrodatné limity pro vyhlášení stupňů povodňové aktivity. [18]

Na tento Povodňový plán navazují Plány konkrétních činností při povodňové aktivitě výrobních skupin a odborů a dále operační listy, ve kterých jsou detailně popsány zabezpečovací práce jednotlivých organizačních útvarů. [18]

9.2 Definice použitých pojmů a vysvětlení zkratk

- Ochrana před povodněmi

Ochrana před povodněmi jsou opatření k předcházení a zamezení škod při povodních na životech, majetku a na životním prostředí uplatňovaná stanovenými postupy uvedenými v tomto povodňovém plánu a navazujících interních dokumentech.

- Povodeň

Povodní se rozumí přechodné výrazné zvýšení hladiny vodních toků nebo jiných povrchových vod, při kterém voda již zaplavuje území mimo koryto vodního toku a může způsobit škody.

- Povodňové zabezpečovací práce

Technická a organizační opatření prováděná při nebezpečí povodně a za povodně ke zmírnění průběhu povodně a jejích škodlivých následků.

- Povodňová kniha

Povodňová kniha je pracovní deník, do kterého jsou chronologicky zaznamenávány výsledky povodňových prohlídek, důležité přijaté a odeslané zprávy, příkazy, opatření a údaje o všech důležitých činnostech při povodňové aktivitě.

- Vnitřní vody

Za vnitřní vody se považují vody, které se vyskytují na území chráněném vodními díly v souvislosti s povodní, zejména vody, které nemohou odtékat přirozeným způsobem při zvýšeném vodním stavu v recipientu.

- 100-letý průtok

Kulminační průtok vody, který je v uvažovaném profilu dosažen nebo překročen průměrně jednou za 100 let.

- Seznam a použitých zkratk vysvětlení

JHZS	Jednotka hasičského záchranného sboru
PK	povodňová komise
VS	výrobní skupina
VH	vodní hospodářství

INV	odbor investic a služeb
SPA	stupeň povodňové aktivity
OdE	oddělení energií
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav
MMO - OOŽP	Magistrát města Ostravy - odbor ochrany životního prostředí
ČIŽP - OOV	Česká inspekce životního prostředí - oddělení ochrany vod

[18]

9.3 Související zákonné předpisy a interní dokumenty

9.3.1 Související zákonné předpisy a normy

- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon)
- TNV 75 2931 Povodňové plány [18]

9.3.2 Související interní dokumenty

- U-008 Provozní řád pro přečerpávání a odvádění odpadních vod do řeky Odry
- U-005 Pracovní instrukce pro jímací objekt a čerpací stanici surové říční vody
- Plány konkrétních činností výrobních skupin a odborů při povodňové aktivitě
- H02-M20 Povodeň – operační listy [18]

9.4 Příčiny ohrožení povodňovými stavy a stupně povodňové aktivity

Jedná se o přehledný popis příčin ohrožení a úrovní aktivity povodní.

9.4.1 Příčiny ohrožení povodňovými stavy

Území a objekty včetně přilehlé osady a nejbližšího okolí jsou proti povodni chráněny ochrannou hrází vybudovanou na 100-letý průtok + 80 cm. K zatopení chráněného území při povodni může dojít tím, že:

- stav vody v řece Odře převyší výše uvedený průtok,
- dojde k protržení ochranné hráze,
- dojde k akumulaci vnitřních vod, které nemohou odtékat přirozeným způsobem při zvýšeném vodním stavu v řece Odře, nebo nestačí výkonově povodňová čerpací stanice, případně dojde k jejímu vyřazení z provozu. [18]

9.4.2 Charakteristika stupňů povodňové aktivity

První stupeň (stav bdělosti) nastává při nebezpečí přirozené povodně a zaniká, pominou-li příčiny takového nebezpečí, přičemž za nebezpečí povodně se zejména považuje:

- dosažení směrodatného limitu vodního stavu na stanovených vodočtech,
- náhlé tání podle meteorologické předpovědi,
- srážky větší intenzity. [18]

Při tomto stupni je zahajována činnost předpovědní a hlásné povodňové služby. [18]

Druhý stupeň (stav pohotovosti) se vyhláší v případě, že nebezpečí přirozené povodně přeroste v povodeň a dochází k zaplavování území mimo koryto, které může způsobit škody. Podkladem pro jeho vyhlášení je dosažení směrodatného limitu vodního stavu na stanovených vodočtech, údaje hlídkové služby, zprávy předpovědní a hlásné povodňové služby nebo doporučení správce vodního toku. [18]

Při tomto stupni se aktivizují povodňové orgány a další účastníci ochrany před povodněmi, uvádějí se do pohotovosti prostředky na zabezpečovací práce a podle možnosti se provádějí opatření ke zmírnění průběhu povodně podle povodňového plánu. [18]

Třetí stupeň (stav ohrožení) se vyhláší při nebezpečí vzniku škod většího rozsahu, ohrožení životů a majetku v důsledku povodně. Podkladem pro jeho vyhlášení je dosažení směrodatného limitu vodního stavu na stanovených vodočtech, údaje hlídkové služby, zprávy předpovědní a hlásné povodňové služby nebo doporučení správce vodního toku.

Při tomto stupni se provádějí zabezpečovací práce a podle potřeby záchranné práce. [18]

Jednotlivé stupně povodňové aktivity vyhláší telefonicky dispečer. Sdělení o vyhlášení povodňové aktivity obdrží všechny organizační útvary, které se zúčastňují činnosti při řešení povodňových stavů nebo jejichž objekty mohou být povodní zasaženy. [18]

Pro hodnocení povodňové aktivity jsou směrodatné stupně povodňové aktivity z limnigrafické stanice na Odře ve Svinově (na levém břehu cca 500 m proti toku od mostu drážní vlečky). [18]

Vzhledem k velmi krátké vzdálenosti areálu od soutoku Odry s řekou Opavou, slouží pro posouzení povodňové situace rovněž údaje z limnigrafické stanice na řece Opavě v Děhylově. [18]

9.5 Směrodatné limity pro vyhlásování stupňů povodňové aktivity

Odra - Svinov :

I. stupeň (bdělost)	nastává při stavu 310 cm a průtoku 127 m ³ /s
II. stupeň (pohotovost)	nastává při stavu 460 cm a průtoku 259 m ³ /s
III. stupeň (ohrožení)	nastává při stavu 520 cm a průtoku 321 m ³ /s

Opava - Děhylov :

I. stupeň (bdělost)	nastává při stavu 210 cm a průtoku 74 m ³ /s
II. stupeň (pohotovost)	nastává při stavu 265 cm a průtoku 115 m ³ /s
III. stupeň (ohrožení)	nastává při stavu 320 cm a průtoku 168 m ³ /s

Pro jez Lhotka jsou SPA určeny dle čtení na lati umístěné na levobřežní opěře jezu:

I. stupeň (bdělost)	nastává při stavu 280 cm
II. stupeň (pohotovost)	nastává při stavu 300 cm
III. stupeň (ohrožení)	nastává při stavu 450 cm [18]

Z limnigrafických stanic jsou přenášeny údaje o vodních stavech na vodohospodářský dispečink Povodí Odry, s.p. Ostrava (tel. 596 612 222) a ČHMÚ Ostrava (tel. 596 900 236).

Aktuální údaje o situaci na vodních tocích v povodí Odry lze získat na internetových stránkách Povodí Odry, s.p. Adresa: www.povodiody.cz, doména „Stavy a průtoky na tocích“. [18]

Hydrologické údaje (N-leté průtoky) pro měrné profily Odra-Svinov a Opava-Děhylov:

Četnost	Q ₁	Q ₂	Q ₅	Q ₁₀	Q ₂₀	Q ₅₀	Q ₁₀₀	
Odra-Svinov	128	180	258	322	392	491	571	m ³ /s
Opava-Děhylov	101	150	228	296	371	482	576	m ³ /s

9.6 Organizační zajištění ochrany před povodněmi

Tato část uvádí a popisuje všechny nezbytné body a aspekty potřebné k efektivnímu zajištění ochrany před povodněmi.

9.6.1 Protipovodňové objekty

Povodňová čerpací stanice (koncový objekt) - je situována na hlavním odpadu při jeho vyústění do řeky Odry v místě pod jezem Lhotka v ř. km 14,934. Umožňuje v případě povodňových stavů, kdy není možno odpadní vody odvádět gravitačně, uzavřít výtokové potrubí a odpadní vody do řeky Odry přečerpávat pomocí ponorných čerpadel. [18]

Koncový objekt současně plní funkci protihavarijního zabezpečení, v případě havarijního zhoršení jakosti vod. Jeho obsluha se řídí samostatným provozním řádem. [18]

Odběrný objekt říční vody - je umístěn v ř. km 17,424 a slouží k jímání vody z řeky Odry. Odběr je zajišťován pomocí dvou gravitačních potrubních přivaděčů DN 1200, které jsou opatřeny dálkově ovládanými kanalizačními šoupátky. Velikost otevření uzávěrů se nastavuje v závislosti na stavu hladiny v řece Odře. [18]

Způsob obsluhy zařízení se řídí samostatným předpisem.

Vedoucí oddělení energií prověřuje dvakrát ročně (na jaře do 31. 3. a na podzim do 30. 9.) stav protipovodňových objektů. Kontrola je zaměřena na jejich funkčnost a připravenost z hlediska ochrany před povodněmi. Výsledek zaznamená do povodňové knihy. [18]

V případě zjištění závad nebo nedostatků zajistí jejich odstranění.

9.6.2 Opatření na ochranu před povodněmi

Předpovědní a hlásná povodňová služba

Předpovědní a hlásnou povodňovou službu zajišťuje pracoviště dispečinku. [18]

Aktuální situaci a předpověď o očekávaném vývoji povodňové situace si dispečer zjišťuje z internetových stránek Českého hydrometeorologického ústavu na adrese: www.chmi.cz, doména „Hlásná a předpovědní povodňová služba“ a ze stránek Povodí Odry na adrese:

www.povodiodry.cz, doména „Stavy a průtoky na tocích“. Doplnující informace získává od vodohospodářského dispečinku Povodí Odry a od prognózní služby ČHMÚ pobočky Ostrava (v pracovní dobu). Průběžně sleduje vývoj průtoků v Odře a Opavě a současně vyhodnocuje údaje o hodnotách vodního stavu na vodočtu odběrného objektu říční vody. [18]

Pokud zasedá Povodňová komise města Ostravy, lze další potřebné údaje získat přímo u komise. [18]

Hlídková služba

Od dosažení hladiny při stoupající tendenci na úrovni břehové hrany řeky Odry určuje vedoucí oddělení energií hlídkovou službu. Hlídková služba sleduje vývoj povodňové situace a zjišťuje údaje potřebné pro výkon hlásné povodňové služby (dispečer) a pro řízení a koordinaci povodňových opatření. [18]

Sledování je prováděno s četností min. 3 x denně v místech odběrného objektu říční vody a povodňové čerpací stanice. [18]

Při dosažení hladiny a stoupající tendenci průtoku na úrovni 1 m pod korunou ochranné hráze Odry bude zřízena nepřetržitá hlídková služba, jejíž stanoviště bude v objektu povodňové čerpací stanice. Její spojení s dispečinkem je zajištěno telefonní linkou. Dispečer může činnost a stanoviště hlídkové služby na základě aktuální situace operativně měnit. [18]

Opatření a činnost při jednotlivých stupních povodňové aktivity:

A. první stupeň - stav bdělosti

Stav bdělosti vyhláší a odvolává dispečer na základě dostupných informací o očekávaných vodních stavech a průtocích ve vybraných profilech získaných od Povodí Odry, ČHMÚ Ostrava a operátora VH. Je provedena kontrola připravenosti všech protipovodňových zařízení, především povodňové čerpací stanice a armatury A6 na koncovém objektu a kanálových uzávěrů MS09 a MS10 na vtokovém objektu. [18]

B. druhý stupeň - stav pohotovosti

Stav pohotovosti vyhláší a odvolává dispečer na základě údajů o vodních stavech a průtocích získaných z informačních zdrojů Povodí Odry, ČHMÚ Ostrava a od operátora VH.

Je ustavena hlídková služba a v případě, že hrozí rychlý nárůst průtoku v Odře na úroveň III. stupně povodňové aktivity, je svolána povodňová komise, která rozhodne o způsobu provozování protipovodňových zařízení a vyhlášení dalších zabezpečovacích opatření. Plnění opatření stanovených povodňovou komisí je závazné pro všechny zaměstnance a útvary. [18]

Při vyhlášení stavu pohotovosti, pokud to situace vyžaduje nebo je nutno získat další informace o protipovodňových opatřeních v rámci města Ostravy, naváže místopředseda povodňové komise spojení s Povodňovou komisí Statutárního města Ostravy. [18]

C. třetí stupeň - stav ohrožení

Stav ohrožení vyhláší a odvolává dispečer na pokyn předsedy povodňové komise. Řízení prací a koordinaci veškeré činnosti přebírá povodňová komise. Probíhá intenzivní činnost k zamezení negativních důsledků povodně a je vyhlášena pohotovost všem vedoucím zaměstnancům, kteří zodpovídají za objekty a činnosti, jež mohou být povodní zasaženy. [18]

V případě dalšího zhoršení situace jsou tyto zaměstnanci povoláni na svá pracoviště a podle pokynů povodňové komise zajišťují potřebné práce (odstavení výroby a energií, evakuaci zaměstnanců, případně obyvatel z osady, evakuaci materiálu, vozidel, železničních cisteren, zajištění nouzové zásoby potravin, přípravu věcných prostředků na ochranu před povodní, atd.). Tyto činnosti jsou prováděny podle pokynů povodňové komise. [18]

9.6.3 Plány konkrétních činností výrobních skupin a odborů při povodňové aktivitě

Vedoucí VS a odborů, jejichž objekty mohou být povodní zasaženy, zodpovídají za vypracování plánu konkrétních činností při povodňové aktivitě v rámci jimi řízeného organizačního útvaru k minimalizaci možných škod v důsledku povodně. [18]

Plán konkrétních činností odboru je vydán jako kontrolovaný dokument a pro jeho zpracování je přiměřeně využita doporučená osnova, která je uvedena v příloze č. 6 tohoto povodňového plánu. [18]

Plán konkrétních činností při povodňové aktivitě schvaluje vedoucí organizačního útvaru po ověření jeho úplnosti vodohospodářem a místopředsedou povodňové komise. Schválený plán je v jednom výtisku předán dispečinku. Činnosti týkající se osady jsou konzultovány s předsedkyní PK MOb Nová Ves. [18]

9.6.4 Povodňová komise

Jméno	Funkce	Spojení na pracoviště	Adresa bydliště, telefon
-------	--------	-----------------------	--------------------------

Povodňovou komisi svolává její předseda nebo místopředseda prostřednictvím dispečinku.

9.6.5 Důležitá telefonní čísla

Interní telefonní čísla:

vedoucí dispečinku

dispečink

vedoucí VS Anorganika

vedoucí VS Organika

vedoucí VS Aminy

vedoucí výroby Dukol Ostrava

vedoucí energetiky

vedoucí OdE

operátor OdE (vodní hospodářství)

povodňová čerpací stanice

Bezpečnostní služba

JHZS

vodohospodář [18]

Externí telefonní čísla dotčených organizací a orgánů státní správy v případě povodně:

MMO – odbor OŽP

ČIŽP – oddělení ochrany vod

Povodňová komise města Ostravy – předseda

ČHMÚ pobočka Ostrava – prognózní služba

Povodí Odry, s.p. – VH dispečink (stálá služba)

- obsluha jezu Lhotka

Ostravské vodárny a kanalizace – dispečink

Policie ČR – obv. odděl. Ostrava – Mar.Hory

Integrované bezpečnostní centrum [18]

VNĚJŠÍ SPOJENÍ NA DISPEČINK:

Telefon

Fax

E-mail

Za trvalou kontrolu a aktualizaci telefonních čísel odpovídá hlavní dispečer.

Četnost kontroly: 1 x za 2 měsíce. [18]

9.6.6 Povodňová kniha

Povodňová kniha je pracovní deník, který je uložen u operátora OdE (vodní hospodářství), a do kterého se chronologicky zaznamenává zejména:

- přesné znění přijatých zpráv s uvedením odesílatele, způsobu a doby převzetí,
- přesné znění odeslaných zpráv s uvedením jejich pramene, adresátů a způsobu a doby odeslání,
- vydané příkazy,
- popis provedených opatření,
- výsledky povodňových prohlídek,
- údaje o informacích hlídkové a hlásné služby,
- údaje o činnosti při povodňové aktivitě. [18]

Zápisy do povodňové knihy provádějí jen osoby tím pověřené a jsou povinny každý zápis podepsat.

Pověřenými osobami jsou:

- vedoucí, mistr a operátor OdE,
- dispečer,
- předseda a místopředsedové povodňové komise. [18]

Při vyhlášení druhého stupně povodňové aktivity, pokud to aktuální stav vyžaduje, je na pokyn dispečera povodňová kniha přemístěna na pracoviště dispečinku. [18]

9.6.7 Věcné prostředky na ochranu před povodněmi

Pro zajištění zabezpečovacích prací při povodňové činnosti jsou k dispozici tyto prostředky:

III Prostředek	Počet	Zajišťuje
Cisternový vůz CAS	1	Odbor logistiky
Nákladní vůz Tatra „paroháč“	1	- „ -
Vanové kontejnery	2	- „ -
Požární vůz Tatra T 815	2	JHVS
Požární vůz SCANIA P 420	1	- „ -
Renault Master TA-2	1	- „ -
Hliníkový motorový člun SEA NYMPH	1	- „ -
Nafukovací motorový člun ZODIAC	1	- „ -
Plovací vesty	6	- „ -
Osvětlovací technika: světlomet 1000 W	3	- „ -
přenosný světlomet 100 W	4	- „ -
2 x 500 W na vozidle T 815	2	- „ -
Čerpací technika: plov. čerpadla, výk. 300 l/min	1	- „ -
plov. čerpadlo, výk. 800 l/min	1	- „ -
čerpadlo WT 40, výk. 2 300 l/min	1	- „ -
čerpadlo PS 12, výk. 1 200 l/min	1	- „ -
v požárních vozech, výk. 3200 l/min	3	- „ -
Elektrocentrály: BLA 4, výk. 4,0 kW	1	- „ -
Honda 6500 ETC, výk. 6,5 kW	1	- „ -

Vyprošťovací technika: vypr. souprava VEPRO	1	- „ -
žebřík hl. 9 m	1	- „ -
nadstav. žebříky 2,5 m	6	- „ -
lana 25 m	3	- „ -
Ponorná kalová čerpadla	5	OdE (vodní hosp.)
Pomocný stavební materiál, písek, pytle na písek, řezivo		INV

Poznámka: Zásoba písku a pytlů na písek musí být připravena v takovém množství, aby bylo možno provést utěsnění podchodu pod železniční tratí ČD. Minimální zásoba protipovodňových pytlů je 500 ks. Prostředky zajišťované útvarem logistiky jsou ve vlastnictví Advanced World Transport, a.s. (bývalé OKD, Doprava, a.s.). [18]

Zodpovědnost za bezpečné uložení, funkčnost a dostupnost výše uvedených věcných prostředků v době povodně má vedoucí organizačního útvaru, který má daný prostředek ve správě. [18]

Kontrolu se zaměřením na připravenost prostředků z hlediska ochrany před povodněmi provádí vedoucí příslušného organizačního útvaru dvakrát ročně (na jaře do 31. 3. a na podzim do 30. 9.). O prováděných kontrolách musí být vedena písemná dokumentace. Kontrola prostředků JHZZ se provádí každý den se záznamem do Knihy převzetí techniky, zkoušky čerpadel a agregátů se provádí 1× týdně se záznamem do Výkazu práce agregátu. [18]

9.6.8 Činnost po povodni

Po povodni je provedena kontrola stavu protipovodňového zabezpečení a prohlídka území a objektů zasažených povodní, včetně soupisu zjištěných škod. Zajišťují jednotliví správci objektů.

V rámci činnosti povodňové komise musí být provedena dokumentace a vyhodnocení povodně, jejímž účelem je zabezpečení objektivních záznamů o průběhu povodně, o provedených opatřeních k ochraně před povodněmi, o příčině vzniku a velikosti škod a o jiných okolnostech souvisejících s povodní.

K tomu zejména slouží:

- záznamy v povodňové knize,

- průběžný záznam vodních stavů a průtoků,
- průběžný záznam údajů o provozu vodních děl ovlivňujících průběh povodně,
- označování nejvýše dosažené hladiny vody,
- zaměřování a zakreslování záplavy,
- monitorování kvality vody a možných zdrojů znečištění,
- fotografické snímky, video záznamy a filmové záznamy,
- účelový terénní průzkum a šetření. [18]

9.7 Kontrolní opatření

Bod věnovaný kontrolním opatřením hovoří především o proškolení zaměstnanců.

9.7.1 Proškolení zaměstnanců

Pro vytvoření předpokladu efektivní činnosti při řešení povodňových stavů, zajistí jednotliví vedoucí výrobních skupin a vedoucí odborů u všech zaměstnanců, kteří se podílejí na zabezpečení ochrany před povodní 1x ročně proškolení z tohoto dokumentu a příslušného navazujícího plánu konkrétních činností při povodňové aktivitě. O provedených jsou vedeny záznamy. [18]

9.8 Grafická část a povodňové komise

Tato dílčí kapitola povodňového plánu uvádí všechny grafické a tabulkové náležitosti.

9.8.1 Přehledná situace s vyznačením hlavních kanalizačních řadů a protipovodňových objektů

Na požádání zástupce společnosti BorsodChem MCHZ tyto dokumenty neuvádím. Je třeba ale zmínit, že jsou nedílnou součástí povodňového plánu.

9.8.2 Přehledná situace s vyznačením území zaplaveného při povodni v červenci 1997

Na požádání zástupce společnosti BorsodChem MCHZ tento dokument neuvádím. Je třeba ale zmínit, že je nedílnou součástí povodňového plánu.

9.8.3 Povodňové komise

Vizuální podobu patřičných tabulek povodňových komisí uvádím v příloze tohoto dokumentu. [P I]

9.8.4 Doporučená osnova plánu konkrétních činností při povodňové aktivitě

Poznámka: Hlavním posláním plánu je konkretizovat činnosti výrobní skupiny (odboru) při III. stupni povodňové aktivity, zajistit koordinaci těchto činností s jinými odbory a komunikaci s dispečinkem. Při zpracování návrhu plánu postupuje zpracovatel dokumentu přiměřeně povaze úkolů, které jsou útvarem zajišťovány. Činnost při nižších stupních povodňové aktivity může být v plánu rámcově vymezena v části 3 – nesmí však být upravena odchýlně od Povodňového plánu. [18]

Všeobecná část

- úvodní ustanovení - poslání plánu

Osoby pověřené řízením zabezpečovacích a evakuačních prací v rámci organizačního útvaru

- seznam pověřených osob s uvedením bydliště a telefonního spojení

Zásady protipovodňových opatření

- odstavování technologických zařízení
- zabezpečení objektů
- evakuace osob
- technické prostředky
- jiné prostředky [18]

Popis konkrétních opatření při III. stupni povodňové aktivity

- budovy, objekty, vybavení
- technologická zařízení
- osada
- osoby, průběžná evidence[18]

Činnost při III. stupni povodňové aktivity

- zahájení popsaných činností
- organizace prováděných činností
- způsoby komunikace
- koordinace požadavků na technické prostředky a pracovní síly [18]

Zásady bezpečnosti, ochrany zdraví a ochrany životního prostředí

- bezpečnost a ochrana zdraví
- ochrana životního prostředí [18]

Kontrolní opatření

- proškolení zaměstnanců
- cvičení [18]

10 POROVNÁNÍ TEORETICKÝCH VÝCHODISEK A ASPEKTŮ KONKRÉTNÍ KRIZOVÉ KOMUNIKACE

Úvodem této kapitoly bych uvedl **několik fakt, která zásadním způsobem ovlivnila** moje **porovnání teorie a praxe** vztahujících se k vybrané mimořádné události, tj. k povodním v Moravských chemických závodech v Ostravě v červenci 1997.

A. Minimum dostupných informací, které by byly jakýmkoliv způsobem archivovány samotným postiženým subjektem (MCHZ, a.s.), záchrannými složkami, Integrovaným bezpečnostním centrem, Generálním ředitelstvím HZS Moravskoslezského kraje a dalšími potencionálními zdroji.

B. Informační embargo na konkrétní postupy a krizovou komunikaci při MU v souvislosti se soudním sporem mezi Povodím Odry a společností Moravské chemické závody. Přestože jsem kontaktoval svého známého v Integrovaném bezpečnostním centru v Ostravě (jediné svého druhu v Evropě), nebylo mi to nic platné a bylo mi řečeno, že i v případě oficiálního zažádání bych k této mimořádné události žádná fakta, shrnutí a analýzy k dispozici nedostal.

C. Moravské chemické závody jsou svým charakterem jeden z nejnebezpečnějších a kriticky nejexponovanějších subjektů v daném regionu. Řada jinde zcela bezproblémově dostupných fakt a interních dokumentů, je v případě MCHZ nedostupná s ohledem na citlivost údajů a ochranu regionu před možnými hrozbami třetích stran.

10.1 Legislativní předpisy a jejich plnění při MU

Všechny zákonem, vyhláškami, nařízeními, předpisy a interními dokumenty stanovené povinnosti a zásady byly dodrženy a je možné obecně konstatovat, že byly naplněny a učiněny veškeré kroky k zabezpečení předpovědní služby, prevence před nastalou MU a k zabezpečení průběhu události tak, aby byly ochráněny lidské životy, majetek a životní prostředí. Zároveň byly učiněny všechna nezbytná opatření k efektivnímu průběhu odstraňování ničivých následků povodně.

10.2 Hodnocení a porovnávání aspektů teorie a reality některými ze zaměstnanců společnosti MCHZ

Vyjádření mnou oslovených současných i bývalých zaměstnanců Moravských chemických závodů by se dalo generalizovat do jednotného názoru. Všichni respondenti se shodli

na faktu, že povodní postižený subjekt ani legislativní opatření nebyly v té době (1997) připraveny na tak obrovský rozsah možných povodní. Další z publikovatelných myšlenek, ve které se shodli téměř všichni, jsou spekulace o nedostatečném zabezpečení pevnosti a struktury vybudované bezpečnostní hráze podél řeky Odry, jejíž tok bezprostředně kopíruje jednu s delších stran hranice výrobního areálu MCHZ. Konkrétně se jednalo o nepředvídatelné trhliny ve zmiňované hrázi ve dvou místech. Jedno z nich se ukázalo jako stěžejní místo, které odsoudilo Moravské chemické závody k zatopení a vystavilo tak obrovskému riziku nejen zaměstnance společnosti, ale obyvatele širokého okolí výrobního areálu a díky řece Odře také mohlo znamenat pohromu pro obyvatele některých regionů v sousedním státě Polsku. Díky včasnému zásahu tehdejších složek IZS, vč. HZS MCHZ, byly ty největší obavy a rizika zažehnány a odvrácena tak katastrofa (živelná pohroma) mnohem většího kalibru. Je třeba ale konstatovat, že ne všechny informace, které by dokreslovaly reálný dopad a následky dané mimořádné události, nejsou z bezpečnostních důvodů široké veřejnosti dostupné.

10.3 Dílčí shrnutí kapitoly

Z hlediska naplnění legislativních předpisů je možné konstatovat, že řešení krizové komunikace proběhlo na všech úrovních a ve všech fázích mimořádné události bez jakýchkoliv pochybení. Veřejnost byla taktéž správně informována, ale opět upozorňuji a připomínám fakt, že řada z citlivých informací nebyla veřejnosti dodneška zpřístupněna. Neustále ovšem musíme mít na paměti charakter zasaženého subjektu, nejvyšší stupeň chemického rizika a velmi specifický postup dle tehdejších legislativních opatření.

11 NÁVRH VYPLÝVAJÍCÍCH DOPORUČENÍ APLIKOVATELNÝCH V PRAXI

Analýza krizové komunikace vybrané mimořádné události provedená v obecnějším pojetí naznačuje některé oblasti, ze kterých by mohla vzejít určitá doporučení v budoucnu aplikovatelná v praxi. Míru eventuálních doporučení opět omezuje fakt, že se jednalo o událost v extrémně exponovaném subjektu, a to jak úrovní svého nebezpečí pro široké okolí a životy lidí v daném i přilehlých regionech, povahou geografických okolností, povodím řeky Odry zasahujícím do nedalekého Polska, tak i nadměrným zájmem tuzemských i zahraničních médií.

Níže uvádím moje doporučení:

A. Efektivnější mezinárodní spolupráce nejen v oblasti krizové komunikace.

Pokud by se jednalo, stejně jako u touto prací popisované mimořádné události, o povodní zasaženou oblast s extrémně vysokým výskytem nebezpečných subjektů, a to zejména po stránce chemického nebezpečí, automaticky by vstupovala do hry krizová komunikace se sousedními státy. To vše samozřejmě v závislosti na geografické poloze postiženého subjektu, povaze geografických charakteristik daného regionu (povodí, spádové oblasti, meteorologické statistiky a předpovědi pro daný region apod.)

B. Silnější vazba zasahujících a mezi sebou komunikujících (krizová komunikace) složek IZS a dalších orgánů na soukromé subjekty a výrobní a obchodní společnosti.

Již předem stanovené osnovy a postupy, společně s vybranými subjekty podnikatelského sektoru, by při samotné krizové komunikaci usnadňovaly činnosti spojené např. s nápravou kritické infrastruktury. Transparentní soutěží předem vybrané subjekty daného regionu, by automaticky, podle stupně závažnosti mimořádné události, započaly s výrobou potřebných produktů a poskytováním služeb spojených se zabezpečením a obnovou kritické infrastruktury tolik potřebné pro efektivní fungování krizové komunikace. Konkrétně by např. mělo dojít k doplnění některých dalších bodů do povodňového plánu BorsodChem MCHZ, a to k začlenění další povodňové komise, která by měla nadnárodní charakter a dosah (tzn. členové této komise by byli jak z ČR, tak z Polska)

C. Rychlejší reakce osob odpovědných za činnost povodňových komisí a orgánů při zvládnání nastalých mimořádných událostí. Zároveň také rychlejší, efektivnější a především

správné rozhodování krizových manažerů, kteří nesou vysokou míru odpovědnosti v součinnosti s povodňovými orgány.

Toto opět souvisí s lepší informovaností, s vyšší úrovní krizové komunikace zmíněných osob a s jejich vzděláváním v dané oblasti.

- D.** Důslednější vzdělávání široké veřejnosti za účelem předejít případným informačním šumům a negativnímu vnímání komunikovaných dílčích informací o blížící se předvídané mimořádné události, popř. při jejím průběhu nebo při odstraňování jejích následků.

Vzdělávání od úrovně předškolních a školních zařízení, tzn. exkurze do institucí typu IBC (Integrované bezpečnostní centrum), kde mají žáci možnost shlédnout instruktážní video, poslechnout si zajímavý výklad o řešení mimořádných událostí a také zažít reálnou krizovou komunikaci v praxi.

Pravidelné vzdělávání a zabezpečení informovanosti široké veřejnosti v exponovaných oblastech, kde je vysoká pravděpodobnost výskytu mimořádné události, popř. kde je vysoký výskyt nebezpečných subjektů, ať už z hlediska chemického (např. Ostrava – BorsodChem), vojenského nebo jiného nebezpečí.

ZÁVĚR

Při studování materiálů věnovaných vybrané mimořádné události, tj. povodním v Moravskoslezském kraji, konkrétně hrozivé povodni v Moravských chemických závodech, jsem došel k závěru, že přestože se psal rok 1997, byla v mnoha ohledech patrná veliká rezerva v predikci, informovanosti, krizových komunikačních procesech během a po mimořádné události, tzn. i v jednotlivých činnostech zasahujících složek.

Krizová komunikace mimořádné události vycházela z tehdejších dostupných analýz a jejich závěrů, dále pak tehdejší formy spolupráce jednotlivých složek IZS, orgánů krizového řízení, bezpečnostních rad a krizových štábů.

Je mi opravdu moc líto, že jsem neměl k dispozici více konkrétnějších podkladů a dokumentů týkajících se krizové komunikace při průběhu povodní v MCHZ a při odstraňování a likvidaci následků této ničivé události. Můžeme jen polemizovat a domýšlet si důvody proč tomu tak je a veřejnost do této doby nemá přístup k jindy zcela dostupným informacím. Vše je opředeno sporem postiženého subjektu a Povodím Odry, dále stále probíhajícími diskuzemi s regiony sousedního Polska, otevřenými otázkami nevratného dopadu povodně v chemičce na životní prostředí a vyplývající nutností nastavit pro naše potomky systém optimálních predikčních opatření, krizových komunikačních scénářů a metod pro zmírňování, řešení a odstraňování následků v případě jakýchkoliv ničivých živelných pohrom.

Jenomže, jak se říká, po bitvě je každý generál. Je nutné se ale i z této katastrofální povodně poučit a nastavit patřičná opatření a změny v mnoha směrech. A já pevně věřím, že se tak stalo! Při pohledu na predikci a samotné řešení „dnešních“ třeba ne tak závažných povodní, musím říci, že je citelně znát posun v používaných technologiích, v krizové komunikaci, ve spolupráci jednotlivých záchranných složek atd. Přesto musím konstatovat, že i v oblasti krizového řízení, krizové komunikace a dalších krizových aspektů nás budou posouvat dále k lepším řešením právě ty budoucí méně či více předvídatelné krizové události.

Věřím, že komplexnější a efektivnější zajištění predikce, bezpečnosti, nastavení legislativních parametrů společně s využitím relevantních informací nejen ze stran odborných garantů, zabezpečí výrazně menší dopad živelných pohrom, a to jak na lidských životech, lidském zdraví, životním prostředí, ale také majetku nás všech.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie:

- [1] ANTUŠÁK, Emil a Zdeněk KOPECKÝ. Krizový management: krizová komunikace. Vyd. 1. Praha: Oeconomica, 2005, 91 s. ISBN 80-245-0945-8.
- [2] BEDNÁŘ, Vojtěch. Krizová komunikace s médii. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 183 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3780-5.
- [3] EVANGELU, Jaroslava Ester. Krizová komunikace: efektivní zvládnání krizových a zátěžových situací. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2013, 95 s. Monografie (Key Publishing). ISBN 978-807-4181-757.
- [4] HORÁK, Rudolf. Průvodce krizovým plánováním pro veřejnou správu. Praha: Linde, 2011, 456 s. ISBN 978-807-2018-277.
- [5] CHALUPA, Radek. Efektivní krizová komunikace: pro všechny manažery a PR specialisty. 1. vyd. Praha: Grada, 2012, 169 s. Komunikace (Grada). ISBN 978-80-247-4234-2.
- [6] NĚMEC, Petr. Public relations. Komunikace v konfliktních a krizových situacích. 1. vyd. Praha: Management Press, 1999, 125 s. ISBN 80-859-4366-2.
- [7] REKTOŘÍK, Jaroslav. Krizový management ve veřejné správě: teorie a praxe. Vyd. 1. Praha: Ekopress, 2004, 249 s. ISBN 80-861-1983-1.
- [8] SVOBODA, Václav. Public relations moderně a účinně. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2009, 239 s. ISBN 978-80-247-2866-7.
- [9] VYBÍRAL, Zbyněk. Psychologie komunikace. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, 319 s. ISBN 978-807-3673-871.
- [20] VYMĚTAL, Štěpán. Krizová komunikace a komunikace rizika. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 176 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2510-9.
- [31] ZUZÁK, Roman a Martina KÖNIGOVÁ. Krizové řízení podniku. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2009, 253 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3156-8.

Internetové zdroje:

- [42] Český hydrometeorologický institut. voda.chmi.cz. [online]. ©1997-2014 [cit.2014-05-09]. Dostupné z: <http://voda.chmi.cz/pov97/kap1.html>

- [53] Hasičský záchranný sbor BorsodChem MCHZ. [online]. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: http://hasici-bcmchz.wz.cz/voda_text.htm
- [64] PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY, POSLANECKÁ SNĚMOVNA, Analýza příčin vzniku povodní a fungování systému řízení protipovodňové ochrany s návrhy preventivních opatření k budoucímu snížení rizik a následků průchodu velkých vod včetně návrhu systému financování. psp.cz. [online]. ©1998-2014 [cit.2014-05-09]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t043800.htm>
- [75] Povodně na povodí odry [Povodně v roce 1997] . povodne.nazory.cz. [online]. ©1997, poslední aktualizace 2008-03-26 [cit.2014-01-04]. Dostupné z: <http://povodne97.nazory.cz/doku.php?id=povodi-odry&DokuWiki=f567d814764a44f3e0d10618070d9ac3#charakteristika-povodi>
- [86] Hasičský záchranný sbor Moravskoslezského kraje. [online]. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/hzs-moravskoslezskeho-kraje.aspx>
- [97] Fotoalbum. [online]. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <http://www.lanzenhor.estranky.cz/fotoalbum/ostrava-soucasnost-a-historie./povoden-9.7.1997-mchz-privoz.html>

Archivy:

- [108] Povodňový plán BorsodChem MCHZ. Interní dokument společnosti BorsodChem, s.r.o.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ÚPK	Ústřední povodňová komise
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
MCHZ	Moravské chemické závody
CO	Civilní ochrana
JHZS	Jednotka hasičského záchranného sboru.
PK	Povodňová komise.
VS	Výrobní skupina.
VH	Vodní hospodářství.
INV	Odbor investic a služeb.
SPA	Stupeň povodňové aktivity
OdE	Oddělení energií
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav
MMO - OOŽP	Magistrát města Ostravy – odbor ochrany životního prostředí
ČIŽP – OOV	Česká inspekce životního prostředí – oddělení ochrany vod
TBD	Technicko bezpečnostní dohled
MU	Mimořádná událost

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obr. 1. Organizace krizového řízení v MSK.</i>	14
<i>Obr. 2. Mapování rizik území ORP Ostrava.</i>	17
<i>Obr. 3. Souvislosti mezi krizovým řízením a sociálně psychologickým výzkumem rizika, B. Rohrmann, 2008. (upravil: Š. Vymětal)</i>	23
<i>Obr. 4. Model vnímání rizika. (podle modelu de Vries upravil Vymětal, 2009)</i>	26
<i>Obr. 5. Sociální amplifikace rizika. (podle Pidgeon a kol., 2003)</i>	30
<i>Obr. 6. Model komunikace rizika. (podle Petts a kol., 2001)</i>	31
<i>Obr. 7. Subjektivní hodnocení rizika . strukturální model. (B. Rohrmann, 2008, upravil: Š. Vymětal)</i>	34
<i>Obr. 8. Reálné nebezpečí, vnímané a modelované riziko. (B. Rohrmann, 2008, upravil: Š. Vymětal)</i>	35
<i>Obr. 9. Vliv postoje k riziku chování. (B. Rohrmann, 2008, upravil: Š. Vymětal)</i>	35
<i>Obr. 10. Model procesu komunikace rizika. (B. Rohrmann, 2008, upravil Dušek)</i>	36
<i>Obr. 11. Meteorologická mapa měsíčního úhrnu srážek (v mm) v červenci 1997. (ČHMÚ)</i>	44
<i>Obr. 12. Průběh toků v profilech vodoměrných stanic – povodí Odry.</i>	45
<i>Obr. 13. MCHZ, a. s. při povodních v červenci 1997.</i>	46
<i>Obr. 14. Ostrava hlavní nádraží, 9. 7. 1997.</i>	47
<i>Obr. 15. HZS v akci - budování nafukovacích protipovodňových hrází na břehu Ostravice.</i>	52

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1 Tradiční rozložení vnímané důvěryhodnosti (úprava vlastní).....</i>	<i>28</i>
---	-----------

SEZNAM PŘÍLOH

- PI Povodňové komise – příklad vizuálního zpracování v rámci povodňového plánu Moravských chemických závodů.

Příloha P I: Povodňové komise – vizuální zpracování v rámci povodňového plánu Moravských chemických závodů.

A. Povodňová komise Statutárního města Ostravy

Jméno	Funkce	Spojení na pracoviště	Adresa bydliště, telefon

Ústředna:

